

ÍGY HASZNÁLD A NÉGYJEGYŰDET!

FONTOSABB ÖSSZEFÜGGÉSEK A NÉGYJEGYŰ FÜGGVÉNYTÁBLÁZATODBAN

SZERKESZTETTE:

Fontányi Andor
matematika tanár

email-cím: vontanyi@gmail.com

Hosszú ideje foglalkozom érettségi felkészítéssel, és a munkám során többször tapasztaltam, hogy a diákjaim kezdetben nem mindig tudják használni a négyjegyű függvénytáblázatot. Általában a tanórákon csak felületesen térnek ki a használatára, holott a megfelelő szintű ismeretével sokkal könnyebbé válna akár egy dolgozat, akár az érettségi megírása.

Természetesen mondhatjuk azt, hogy egy-egy képlet ismerete elengedhetetlen a hétköznapijainkban, de úgy gondolom, hogy manapság, az okostelefonok és egyéb digitális eszközök korában már inkább az információ megtalálása mintsem bemagolása kellene, hogy előtérbe kerüljön.

Éppen ezért állítottam össze ezt a jegyzetet, amelyben megpróbáltam egyfajta útmutatóval szolgálni, és kiemelni azokat a részeket melyek ismeretében – és persze némi készüléssel – már bátran állhattok neki az érettségi kitöltésének.

FONTOS INFORMÁCIÓK/TANÁCSOK:

- Bármilyen hasznosnak is találd a jegyzetet, semmiképpen se írd bele semmit a négyjegyűdbe, hiszen ezzel azt kockáztatod, hogy elveszik tőled az érettségid!
- Jelölésre célszerű több különböző színű jelölő címkéket (post-iteket) használni, de ne vidd túlzásba, a túl sok szín csak összezavar. A gyakran használt szakaszokat **piros**, a kevésbé valószínűt **sárga** vagy **zöld** színű címkével jelöld!
- Ne használd a tartalomjegyzéket! Ha nem tudod, hogy mire van szükség és hogy azt hol találd, akkor azt nem onnan fogod kideríteni. Az ilyen keresgéeléssel csak értékes időt vesz el magadtól.
- Fontos, hogy ne csak az érettségid vagy otthon használd! Ha órán nem használjátok, és a tanárod esetleg nem teszi szóvá, hogy lehetne, kérdezz rá mindenképpen, biztosan nem fogja elutasítani.
- Hiába tűnik a négyjegyűd vaskosnak, valójában matekból csak kevés olyan oldal van, amik segítenek a feladatmegoldásban.
- Ugyan több kiadása is létezik a négyjegyű függvénytáblának, de a legelterjedtebb a fehér és a sárga borítójú. Elméletileg az a gyakorlat, hogy a fehéret emeltszinten, a sárgát pedig középszinten érettségizők számára javasolják, mivel mind bonyolultságban, mind pedig részletességben eltérnek egymástól. Természetesen, ha már megszoktad egyik vagy másik verzió használatát, akkor csak emiatt ne módosíts a választásodon.
- Továbbá érdemes tudni, hogy az érettségire akár több függvénytáblával is érkezhetsz, be fogják engedni.
- A legfontosabb társunk a felkészülésben a számológépünk. Figyeljünk arra, hogy ha újat vásárolnánk, akkor a szabályzat szerint „szöveges adatok tárolására és megjelenítésére nem alkalmas zsebszámológép” legyen. Ha bizonytalan vagy abban, hogy milyen is ez, én egy *Casio fx 570es plus* márkájú gépet használok. A lényeg, hogy ki tudja számolni a másodfokú egyenlet megoldásait, mert ez jócskán megkönnyíti majd a dolgunkat.
- Kövesd a következő képek alapján, mely szakaszokhoz milyen színű jelölő címkét érdemes ragasztani a gyakorláshoz!

Négyjegyű függvénytáblázatok, összefüggések és adatok

MATEMATIKA

INFORMATIKA

FIZIKA

CSILLAGÁSZAT

FÖLDRAJZ

KÉMIA

NEMZETI TANKÖNYVKIADÓ

2.2. Halmazok

2.2.1. Elnevezések, összefüggések

Adott, ismert egy halmaz, ha mindenről el lehet dönteni, hogy eleme-e vagy sem.

Jelölések:

$a \in H$ – az a elem a H halmazhoz tartozik, annak eleme.

$x \notin T$ – az x elem nem tartozik a T halmazhoz, annak nem eleme.

Halmaz megadása:

Az elemek felsorolásával. Pl.: $\{0; 2; 4; 6; 8\}$ – a páros számjegyek halmaza.

Eldöntési szabállyal. Pl.: $\{x \mid E(x)\}$ – az $E(x)$ szabálynak megfelelő x elemek halmaza.

Egyenlő két halmaz akkor és csak akkor, ha ugyanazokból az elemekből állnak.

Venn-diagram: a halmazok egymás közötti viszonyát ábrázoló grafikon.

Részhalmaza a Q halmaz egy H halmaznak, ha minden eleme H -nak is eleme:

$$Q \subseteq H \Leftrightarrow \forall x : (x \in Q \Rightarrow x \in H).$$

Valódi részhalmaz: $Q \subset H \Leftrightarrow (Q \subseteq H) \wedge (Q \neq H).$

Üres halmaz, aminek nincsenek elemei: $\emptyset$.

Minden H halmazra igaz: $\emptyset \subseteq H$.

Univerzális halmaz (U): minden létezőt egyesítő halmaz.

Minden H halmazra igaz: $H \subseteq U$.

Számosság: az A halmaz elemeinek száma = $\text{card}(A)$.

A természetes számok halmazának számossága: $\text{card}(\mathbb{N}) = \aleph_0$ (olv.: alef-null).

2.2.2. Műveletek halmazokkal

$A \cup B = \{x \mid x \in A \vee x \in B\}$; A és B **egyesítése** (uniója),

$$\bigcup_{i=1}^n A_i = A_1 \cup A_2 \cup \dots \cup A_n,$$

$A \cap B = \{x \mid x \in A \wedge x \in B\}$; A és B **metszete** (közös része),

$$\bigcap_{i=1}^n A_i = A_1 \cap A_2 \cap \dots \cap A_n,$$

$A \setminus B = \{x \mid x \in A \wedge x \notin B\}$; A és B **különbsége**, **különbség-halmaza**,

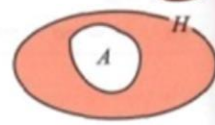
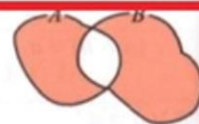
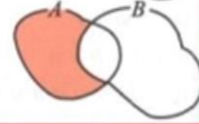
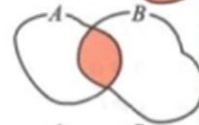
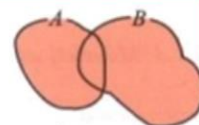
$A \odot B = A \Delta B = (A \cup B) \setminus (A \cap B)$; A és B **szimmetrikus különbsége**,

$\overline{A_H} = \{x \mid x \notin A \wedge x \in H\} = H \setminus A$; A -nak H -beli **komplementere**,

$A \times B = \{(x; y) \mid x \in A \wedge y \in B\}$; A és B **Descartes-szorzata**,

$A^2 = A \times A$; A halmaz **kétszeres Descartes-szorzata**,

$A^n = A \times A \times \dots \times A$; A halmaz **n -szeres Descartes-szorzata**.

→ Egy viszonylag gyakran előforduló, de könnyű feladattípus a halmazműveletekre építő. Két halmaz uniójának, metszetének és különbségének jelentését érdemes ismerni, valamint a hozzájuk tartozó kötőszavakat (ebben a sorrendben *vagy*, *és*, *csak*), hogy könnyebben megbirkózzunk a feladattal.

2.2.3. Műveleti azonosságok, tulajdonságok

$A, B, C, \dots$ részhalmazai H -nak, $\overline{A}, \overline{B}, \overline{C}, \dots$ ezek H -beli komplementere.

$\overline{\overline{A}} = A$		
$\overline{\emptyset} = H$	$\overline{H} = \emptyset$	
$A \cup \emptyset = A$	$A \cap H = A$	
$A \cup H = H$	$A \cap \emptyset = \emptyset$	
$A \cup \overline{A} = H$	$A \cap \overline{A} = \emptyset$	
$A \cup B = B \cup A$	$A \cap B = B \cap A$	kommutatív
$(A \cup B) \cup C = A \cup (B \cup C)$	$(A \cap B) \cap C = A \cap (B \cap C)$	asszociatív
$A \cup (B \cap C) = (A \cup B) \cap (A \cup C)$	$A \cap (B \cup C) = (A \cap B) \cup (A \cap C)$	disztributív
$A \cup (A \cap B) = A$	$A \cap (A \cup B) = A$	adjunktív (abszorpció tulajdonság)
$A \cup A = A$	$A \cap A = A$	idempotens
$\overline{A \cup B} = \overline{A} \cap \overline{B}$	$\overline{A \cap B} = \overline{A} \cup \overline{B}$	De Morgan-szabályok

2.3. Gráfok

2.3.1. Elnevezések, összefüggések

A csúcsok fokszáma, foka: a rá illeszkedő élek száma.

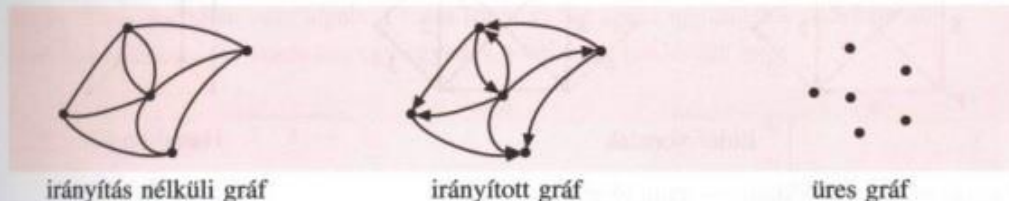
A csúcs *be-foka* a csúcsba futó, a *ki-foka* a belőle induló irányított élek száma.

Reguláris gráf: minden csúcsnak azonos a fokszáma (r -edfokú reguláris gráf).

Többszörös (párhuzamos) élek: ugyanazt a két csúcsot kötik össze.

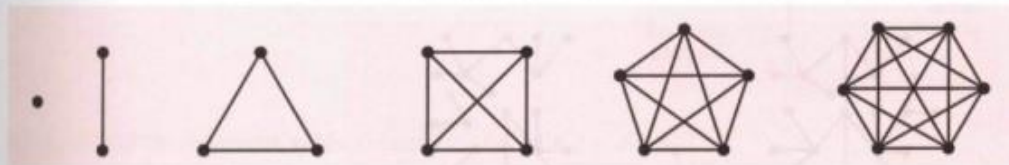
Hurokél: azonos a két végpontja.

Isolált csúcs: amelyhez nem csatlakozik él.

Üres gráf: nincsenek élei, a csúcsai *izoláltak*.

Teljes gráf: bármely két csúcsa közt van él.

→ A gráfok témaköréből kevés használható összefüggés található, érdemes tudni a fokszám jelentéséről, de a legfontosabbat, miszerint az élek száma egyenlő a fokszámok összegének felével, nem találhatjuk meg itt, ezt sajnos fejből kell tudnunk.

3.1.2. Számírás, számrendszerek

Római csomószámok és értékük:

$$\{I, V, X, L, C, D, M\} \rightarrow \{1, 5, 10, 50, 100, 500, 1000\}$$

Helyiértékes számírás:

Decimális számjegyek: $M_{10} = \{0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9\}$

Bináris számjegyek: $M_2 = \{0, 1\}$

Oktális számjegyek: $M_8 = \{0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7\}$

Hexadecimális számjegyek: $M_{16} = \{0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, A, B, C, D, E, F\}$

Babiloni törtek: az óra és a fok törtrészeire használatos 60-ados törtek.

$$1^\circ = 60' = 3600''; \quad 1^h = 60^m = 3600^s.$$

3.2. Egész számok

3.2.1. Oszthatóság

Osztója a k egész az m egésznek – jelölése: $k \mid m$ –, ha:

$$k \mid m \Leftrightarrow \exists q: q \in \mathbb{N} \wedge q \cdot k = m.$$

Az osztók (*faktorok*) halmazának jelölése: $\text{fac}[x] = \{k : k \mid x, x \in \mathbb{N}\}$.

Többszöröse az m egész a k egésznek, ha k osztója m -nek: $k \mid m$.

A többszörösök halmazának jelölése: $\text{fac}^{-1}[x] = \{k : x \mid k, x \in \mathbb{N}\}$

Oszthatósági szabályok (10-es számrendszerben):

$$m = \alpha_n \cdot 10^n + \dots + \alpha_1 \cdot 10 + \alpha_0 = (\alpha_n \dots \alpha_1 \alpha_0)_{10}$$

Egy m egész osztható

2-vel,	ha utolsó jegye $\in \{0, 2, 4, 6, 8\}$
3-mal,	ha a számjegyek összege osztható 3-mal
4-gyel,	ha a két utolsó jegyből képzett szám osztható 4-gyel
5-tel,	ha utolsó jegye $\in \{0, 5\}$
6-tal,	ha 2-vel és 3-mal is osztható
8-cal,	ha a három utolsó jegyből képzett szám osztható 8-cal
9-cel,	ha a számjegyek összege osztható 9-cel
10-zel,	ha utolsó jegye 0
25-tel,	ha két utolsó jegye $\in \{00, 25, 50, 75\}$

Prímszám a $p > 1$ egész, ha csak 1 és p az osztója $\Leftrightarrow \text{fac}[p] = \{1, p\}$.

$\mathbb{P} = \{2, 3, 5, 7, 11, 13, 17, 19, 23, 29, 31, 37, \dots\}$ (lásd 10.9. táblázat, 94. oldal)

Összetett az m egész, ha 1-nél nagyobb és nem prímszám. (lásd 10.10. táblázat, 95. oldal)

→ Érdekes tudni az oszthatósági szabályokról, valamint a prímszám- és az összetett számok fogalmáról.

3.2.2. Műveletek egész számokkal

Összeadás:

Két azonos előjelű szám összeadásakor abszolútértékeik összegét a közös előjellel látjuk el.

Két különböző előjelű számot úgy adunk össze, hogy abszolútértékeik különbségét a nagyobb abszolútértékű szám előjelével látjuk el.

Kivonás:

A kivonandót ellenkező előjellel adjuk hozzá a kisebbítendőhöz.

Szorzás:

A tényezők abszolútértékeinek szorzatát az előjelszabály szerint előjelezzük.

Előjelszabály: egyező előjelűek szorzata pozitív, különbözőké negatív előjelet kap.

3.3. Racionális számok

3.3.1. Műveletek racionális számokkal

Reciprok érték (multiplikatív inverz): $x \cdot x' = 1 \Leftrightarrow x' = \frac{1}{x}, x \neq 0$.

Összeadás: $\frac{a}{b} + \frac{c}{d} = \frac{ad + bc}{bd}$.

Kivonás: $\frac{a}{b} - \frac{c}{d} = \frac{ad - bc}{bd}$.

Szorzás: $\frac{a}{b} \cdot \frac{c}{d} = \frac{ac}{bd}$.

Osztás: $\frac{a}{b} : \frac{c}{d} = \frac{ad}{bc}$.

3.4. Valós számok

3.4.1. Exponenciális (lebegőpontos) alak: $x = m \cdot q^k$.

Mantissza := $m \in \mathbb{Q}$,

Karakterisztika := $k \in \mathbb{Z}$,

A számrendszer alapja := q .

Normálalak: olyan exponenciális alak, amelynél vagy a mantissza, vagy a karakterisztika az előírt tartományba esik:

Tudományos	a mantissza $\in [1; 10[$	$25\,600 = 2,56 \cdot 10^4 = 2,56E + 4$
Műszaki	a karakterisztika 3 többszöröse	$25\,600 = 25,6 \cdot 10^3 = 25,6E + 3$
Informatikai	a mantissza $\in [0,1; 1[$	$25\,600 = 0,256 \cdot 10^5 = 0,256E + 5$

3.4.2. Az összeadás és szorzás tulajdonságai

$\forall a, b, c \in \mathbb{R}$

$a + b = b + a$	$ab = ba$	kommutativitás
$(a + b) + c = a + (b + c)$	$(ab)c = a(bc)$	asszociativitás
$(a + b)c = ac + bc$		a szorzás disztributivitása az összeadásra

→ Viszonylag ritkán, de előfordulhat olyan feladat, amelyben egy szám normálalakjával kell tudnunk számolni, erre láthatunk egy példát ezen az oldalon

3.4.3. Hatványok azonosságai

$\forall a, b \in \mathbb{R}^+, \forall n, k \in \mathbb{Z}$

Pozitív egész kitevőjű hatvány: $a^n = \underbrace{a \cdot a \cdot \dots \cdot a}_n$ (lásd 10.2. táblázat, 78. oldal)

Negatív egész és 0 kitevőjű hatvány: $a^{-n} := \frac{1}{a^n}; a^0 := 1.$

Racionális kitevőjű hatvány: $a^{\frac{1}{k}} := \sqrt[k]{a}; a^{\frac{n}{k}} := \sqrt[k]{a^n}.$

Azonos alapú hatványok:

$$a^n \cdot a^k = a^{n+k}.$$

$$a^n : a^k = a^{n-k}.$$

$$(a^n)^k = (a^k)^n = a^{nk}.$$

Azonos kitevőjű hatványok:

$$a^n \cdot b^n = (ab)^n.$$

$$a^n : b^n = (a : b)^n.$$

$$a^2 - b^2 = (a + b)(a - b).$$

$$a^3 - b^3 = (a^2 + ab + b^2)(a - b). \quad a^3 + b^3 = (a^2 - ab + b^2)(a + b).$$

$$a^n - b^n = (a^{n-1} + a^{n-2}b + a^{n-3}b^2 + \dots + ab^{n-2} + b^{n-1})(a - b).$$

$$a^{2k} - b^{2k} = (a^{2k-1} - a^{2k-2}b + a^{2k-3}b^2 - \dots \pm \dots - b^{2k-1})(a + b).$$

$$a^{2k+1} + b^{2k+1} = (a^{2k} - a^{2k-1}b + a^{2k-2}b^2 - \dots \pm \dots + b^{2k})(a + b).$$

Többszörös hatványai:

Binomiális tétel:

$$(a + b)^n = \binom{n}{0}a^n + \binom{n}{1}a^{n-1}b + \binom{n}{2}a^{n-2}b^2 + \dots + \binom{n}{n-1}ab^{n-1} + \binom{n}{n}b^n.$$

$$(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2.$$

$$(a - b)^2 = a^2 - 2ab + b^2.$$

$$(a + b)^3 = a^3 + 3a^2b + 3ab^2 + b^3.$$

$$(a - b)^3 = a^3 - 3a^2b + 3ab^2 - b^3.$$

A binomiális együtthatók: (lásd 10.11. táblázat, 96. oldal)

$$\binom{n}{k} := \frac{n \cdot (n-1) \cdot (n-2) \cdot \dots \cdot (n-k+1)}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot \dots \cdot k} = \frac{n!}{k!(n-k)!}.$$

$$\binom{n}{0} = \binom{n}{n} = 1.$$

$$\binom{n}{k} = \binom{n}{n-k}.$$

$$\binom{n}{k} + \binom{n}{k+1} = \binom{n+1}{k+1}.$$

Faktoriális: (lásd 10.13. táblázat, 97. oldal)

Jele: !, olvasd: faktoriális.

$$0! = 1, \forall n \in \mathbb{N}, n > 0: n! = (n-1)! \cdot n = 1 \cdot 2 \cdot \dots \cdot (n-1) \cdot n.$$

$$\text{Stirling-formula: } n! \approx \sqrt{2\pi n} \cdot \left(\frac{n}{e}\right)^n.$$

→ Itt nagyon sok hasznos információt találhatunk, hiszen ha ismerjük a hatványkitevős alakba történő átalakítás módját, akkor sok munkát tudunk megtakarítani a használatával. Valamint a három sokszor megjelenő nevezetes azonosságot is itt találhatjuk.

3.4.4. Gyökök azonosságai

$$\forall a, b \in \mathbb{R}^+; \forall n, k \in \mathbb{Z}; n, k > 2.$$

$$\sqrt[n]{a} = b \Leftrightarrow b^n = a.$$

Racionális kitevőjű hatvány: $a^{\frac{1}{k}} := \sqrt[k]{a}$; $a^{\frac{n}{k}} := \sqrt[k]{a^n}$.

Azonos alapú gyökök: (lásd 10.3. táblázat, 80. oldal)

$$\sqrt[n]{a} \cdot \sqrt[k]{a} = \sqrt[nk]{a^{n+k}}.$$

$$\sqrt[n]{a} : \sqrt[k]{a} = \sqrt[nk]{a^{k-n}}.$$

$$\sqrt[k]{\sqrt[n]{a}} = \sqrt[nk]{a} = \sqrt[n]{\sqrt[k]{a}}.$$

$$\sqrt[k]{a^n} = (\sqrt[k]{a})^n = a^{\frac{n}{k}}.$$

Azonos kitevőjű gyökök:

$$\sqrt[n]{a} \cdot \sqrt[n]{b} = \sqrt[n]{ab}.$$

$$\sqrt[n]{a} : \sqrt[n]{b} = \sqrt[n]{a : b}.$$

3.4.5. Logaritmusok azonosságai (lásd 10.4. táblázat, 84. oldal)

$$\forall a, b, c \in \mathbb{R}^+ \setminus \{1\}, \forall x, y \in \mathbb{R}^+, \forall n \in \mathbb{Z}.$$

$$a^{\log_a b} = b.$$

$$\log_a b = c \Leftrightarrow a^c = b.$$

Azonos alapú logaritmusok:

$$\log_a (x \cdot y) = \log_a x + \log_a y.$$

$$\log_a (x^n) = n \cdot \log_a x.$$

$$\log_a a = 1.$$

$$\log_a (x : y) = \log_a x - \log_a y.$$

$$\log_a (\sqrt[n]{x}) = (\log_a x) : n.$$

$$\log_a 1 = 0.$$

Különböző alapú logaritmusok:

$$\log_a b \cdot \log_b a = 1.$$

$$\log_b x = \frac{\log_a x}{\log_a b} = \log_b a \cdot \log_a x.$$

$$\lg x = \log_{10} x.$$

$$\ln x = \log_e x.$$

$$\lg x = M \cdot \ln x \approx 0,43429 \cdot \ln x.$$

$$\ln x = \frac{1}{M} \lg x \approx 2,30259 \cdot \lg x.$$

3.5. Komplex számok

3.5.1. Képzetes (imaginárius) számok

Képzetes egység: az $x^2 = -1$ egyenlet egyik gyöke. Jelölése: $i = \sqrt{-1}$.

A képzetes számok halmaza: $\mathbb{I} = \{bi \mid b \in \mathbb{R} \wedge i^2 = -1\}$

A képzetes egység hatványai:

	$\forall n \in \mathbb{N}$	φ
$i^{4n} =$	+1	0°
$i^{4n+1} =$	i	90°
$i^{4n+2} =$	-1	180°
$i^{4n+3} =$	$-i$	270°

- Ezen az oldalon találjuk a logaritmus azonosságokat, amelyek szintén gyakran meg szoktak jelenni.
- Továbbá a gyökvonás azonosságai is itt vannak, viszont ha megtanuljuk hogyan kell átalakítani hatványkitevős alakká, akkor sok esetben nem is kell használnunk őket.

4. ALGEBRA

4.1. Sorozatok, sorok

4.1.1. Alapfogalmak, tulajdonságok

Jelölések:

a sorozat: $\{a_k\} = a_1, a_2, a_3, \dots, a_k, \dots$

kezdő szelete: $\{a_k\}_n = a_1, a_2, a_3, \dots, a_n$.

Elnevezések:

a_n, a_k – a sorozat *tagjai*.

n, k – az a_n, a_k tagok *indexe*.

S_n – az első n tag *összege*.

Sor: $\{S_n\} = S_1, S_2, S_3, \dots$ – a részletösszegek sorozata.

Sorozatok típusai, tulajdonságai:

$\forall k: a_k > 0$	pozitív definit,
$\forall k: a_k < 0$	negatív definit,
$\forall k: a_k \leq a_{k+1}$	monoton növekvő,
$\forall k: a_k < a_{k+1}$	szigorúan monoton növekvő,
$\forall k: a_k \geq a_{k+1}$	monoton csökkenő,
$\forall k: a_k > a_{k+1}$	szigorúan monoton csökkenő,
$(a_k - a_{k-1}) \cdot (a_{k+1} - a_k) < 0$	oszcilláló (váltakozó).

4.1.2. Nevezetes sorozatok

	Számtai sorozat	Mértani sorozat
Általános tag	$a_n = a_1 + (n - 1)d$	$a_n = a_1 \cdot q^{n-1}$
Képzési szabály	$a_n = a_{n-1} + d$	$a_n = a_{n-1} \cdot q$
Első n tag összege	$S_n = n \cdot \frac{a_1 + a_n}{2}$	$S_n = a_1 \cdot \frac{q^n - 1}{q - 1}, q \neq 1$ $S_n = n \cdot a_1, \text{ ha } q = 1$
Középek ($k < n$)	$a_n = \frac{a_{n-k} + a_{n+k}}{2}$	$ a_n = \sqrt{a_{n+k} \cdot a_{n-k}}$

d (differencia) a számtani sorozat különbsége, állandó.

q (kvóciens) a mértani sorozat hányadosa, állandó.

A végtelen mértani sor összege:

konvergens és $\lim_{n \rightarrow \infty} S_n = \frac{a_1}{1 - q}$, ha $|q| < 1$, különben S_n nem korlátos.

→ A számtani és a mértani sorozatokra vonatkozó fontosabb szabályok.

4.1.3. Középértékek

Aritmetikai közép:	$A = \frac{a_1 + a_2 + \dots + a_n}{n} = \frac{\sum_{i=1}^n a_i}{n}$
Geometriai közép:	$G = \sqrt[n]{a_1 \cdot a_2 \cdot \dots \cdot a_n} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n a_i}$
Harmonikus közép:	$\frac{n}{H} = \frac{1}{a_1} + \frac{1}{a_2} + \dots + \frac{1}{a_n} = \sum_{i=1}^n \frac{1}{a_i}; \quad H = \frac{n}{\sum_{i=1}^n \frac{1}{a_i}}$
Négyzetes közép:	$Q = \sqrt{\frac{a_1^2 + a_2^2 + \dots + a_n^2}{n}} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n a_i^2}{n}}$

A közepek kapcsolata (pozitív tagú sorokra):

Ha minden tag azonos, akkor $H = G = A = Q$,

különben $H < G < A < Q$.

4.2. Kamatszámítás

4.2.1. Egyszeri kamat

T összeg (tőke, betét, kölcsön) évi $p\%$ -os kamata: $k = T \cdot \frac{p}{100}$.

Kamattényező $p\%$ -os kamatlábnál: $q = \frac{100+p}{100} = 1 + \frac{p}{100}$.

T összeg $p\%$ -os kamattal felnövekedett értéke: $T + k = T \cdot q$.

4.2.2. Kamatos kamat

A T_0 induló tőke n év alatt felnövekedett értéke: $T_n = T_0 \cdot \left(\frac{100+p}{100}\right)^n$.

A T_0 induló tőke n év alatt amortizálódott értéke: $T_n = T_0 \cdot \left(\frac{100-p}{100}\right)^n$.

A T_n összeg évi $p\%$ -kal diszkontált értéke: $T_0 = T_n \cdot \left(\frac{100}{100+p}\right)^n$.

Az a járadék n év alatt felnövekedett értéke: $S_n = \frac{100a}{p}(q^n - 1)$.

- Az aritmetikai és a geometria középről jó tudni, hogy a számtani közepet (hétköznapiabb nevén átlagot) és mértani közepet jelentik.
- Találhatunk itt összefüggést a kamatszámításra vonatkozóan is, viszont úgy gondolom, hogy vannak ezeknél könnyebben megjegyezhető módszerek is.

4.2.3. Járadék, kölcsön

Az a járadéknak az n -edik év végére felnövekedett értéke,

ha a befizetés minden év *elején* esedékes: $S_n = aq \cdot \frac{(q^n - 1)}{q - 1}$.

ha a befizetés minden év *végén* esedékes: $S_n = S_n^* = a \frac{(q^n - 1)}{q - 1}$.

A T hitel törlesztésének évi részlete (annuitás),

ha a törlesztés minden év *végén* esedékes: $A = \frac{T}{100} \cdot \frac{q^n \cdot p'}{q^n - 1}$.

4.3. Kombinatorika

	Ismétlés nélküli	Ismétléses
Permutációk	$P_n = n! = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot \dots \cdot n$,	$P_n^{(n_1, n_2, \dots, n_k)} = \frac{n!}{n_1! \cdot n_2! \cdot \dots \cdot n_k!}$.
Kombinációk	$C_n^k = \binom{n}{k} = \frac{n!}{k! \cdot (n-k)!}$,	$C_n^k(\text{ism}) = \binom{n+k-1}{k} = \frac{(n+k-1)!}{k! \cdot (n-1)!}$.
Variációk	$V_n^k = \frac{n!}{(n-k)!}$,	$V_n^k(\text{ism}) = n^k$.

4.4. Egyenletek

4.4.1. Alapfogalmak, elnevezések

Az egyenletben szereplő kifejezés:

Algebrai, ha az x ismeretlen csak $(+, -, \cdot, /, x^n, \sqrt[n]{x})$ műveletekben szerepel,

racionális egész: az ismeretlen csak $(+, -, \cdot, x^n)$ műveletekben szerepel.

racionális tört: az előbbieket mellett az ismeretlennel való osztás is szerepel.

irracionális: az ismeretlen adott törtkitevős hatványa (gyöke) is szerepel.

Transzcendens (nem algebrai), ha logaritmikus, exponenciális, trigonometrikus stb. kifejezésekben is szerepel az ismeretlen.

4.4.2. Algebrai egyenletek

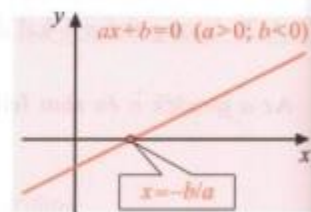
Kanonikus polinomalak: $P^n(x) = a_n x^n + a_{n-1} x^{n-1} + \dots + a_1 x + a_0 = 0$.

Elsőfokú egyenlet

Kanonikus alak: $ax + b = 0$.

Redukált alak: $x + p = 0$, $p = \frac{b}{a}$.

Gyöke: $x = -\frac{b}{a} = -p$.

→ A kombinatorikus képleteket érdemes ismerni, viszont kiszámításuk szinte minden esetben számológéppel történik, így az n faktoriális és az n alatt a k billentyűk helyét célszerű észben tartani a gépünkön

→ Közép szintű érettségien az ismétléses kombinációra nem lesz szükségünk

Másodfokú egyenlet

Kanonikus alak: $ax^2 + bx + c = 0$.

Redukált alak:

$$x^2 + px + q = 0, \quad p = \frac{b}{a}, \quad q = \frac{c}{a}.$$

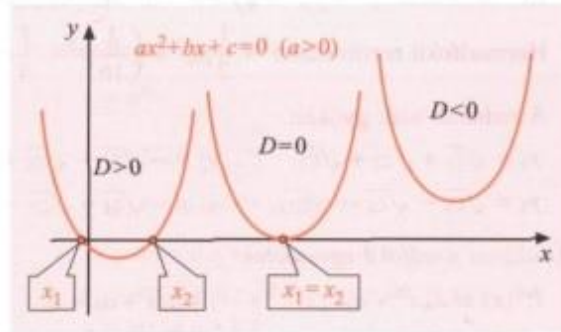
Diszkrimináns:

$$D = b^2 - 4ac, \quad D^* = \left(\frac{p}{2}\right)^2 - q.$$

Ha $D > 0$: két valós gyök.

Ha $D = 0$: két egyező valós gyök.

Ha $D < 0$: két komplex gyök.

Megoldóképlet:

$$x_{1,2} = \frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a} = \frac{-p \pm \sqrt{p^2 - 4q}}{2}.$$

$$\text{Gyökök: } x_1 = \frac{-b + \sqrt{D}}{2a} = -\frac{p}{2} + \sqrt{D^*}, \quad x_2 = \frac{-b - \sqrt{D}}{2a} = -\frac{p}{2} - \sqrt{D^*}.$$

A gyökök és együtthatók kapcsolata (Viète-formulák):

$$x_1 + x_2 = -\frac{b}{a} = -p, \quad x_1 x_2 = \frac{c}{a} = q, \quad \frac{1}{x_1} + \frac{1}{x_2} = -\frac{b}{c} = -\frac{p}{q}.$$

Harmadfokú egyenlet

Kanonikus alak: $ax^3 + bx^2 + cx + d = 0$.

Redukált alak: $y^3 + 3py + 2q = 0$, az $x = y - \frac{b}{3a}$ helyettesítés után.

Diszkrimináns: $D = q^2 + p^3$.

Ha $D < 0$: három különböző valós gyök (casus irreducibilis).

Ha $D = 0$: három valós gyök (egyik kétszeres).

Ha $D > 0$: egy valós és két komplex gyök.

Cardano-formula az u , v segédváltozókra: $u = \sqrt[3]{-q + \sqrt{D}}$, $v = \sqrt[3]{-q - \sqrt{D}}$.

A redukált alak gyökei:

$$y_1 = u + v, \quad y_2 = \varepsilon_1 u + \varepsilon_2 v, \quad y_3 = \varepsilon_2 u + \varepsilon_1 v, \quad \varepsilon_{1,2} = -\frac{1}{2} \pm \frac{\sqrt{3}}{2} \cdot i.$$

Gyökök és együtthatók kapcsolata (Viète-formulák):

$$x_1 + x_2 + x_3 = -\frac{b}{a}, \quad x_1 x_2 x_3 = -\frac{d}{a}, \quad \frac{1}{x_1} + \frac{1}{x_2} + \frac{1}{x_3} = -\frac{c}{d}.$$

- A másodfokú egyenlet megoldóképletét régen álunkból keltve is illett tudnunk, viszont ha elég okos a számológépünk, akkor már az ezzel való bajlódást is elkerülhetjük, hiszen az érettségin elegendő csak a gyököket megadnunk a teljes pontszámért.

- Néhány esetben viszont hasznosnak bizonyulhat a gyöktényezőző alak ismerete is:

$$a(x-x_1)(x-x_2)$$

4.5. Egyenletrendszerek

4.5.1. Lineáris egyenletrendszer (két ismeretlennel)

$$\begin{cases} a_1x + b_1y = c_1 \\ a_2x + b_2y = c_2 \end{cases}$$

Helyettesítő módszer:

$$x = \frac{c_1 - b_1y}{a_1} \Rightarrow a_2 \frac{c_1 - b_1y}{a_1} + b_2y = c_2.$$

Kiküszöbölés módszere:

$$\left. \begin{aligned} x &= \frac{c_1 - b_1y}{a_1} \\ x &= \frac{c_2 - b_2y}{a_2} \end{aligned} \right\} \Rightarrow \frac{c_1 - b_1y}{a_1} = \frac{c_2 - b_2y}{a_2}.$$

Egyenlő együtthatók módszere:

$$\left. \begin{aligned} a_1a_2x + b_1a_2y &= c_1a_2 \\ -a_1a_2x - b_2a_1y &= -c_2a_1 \end{aligned} \right\} \Rightarrow (b_1a_2 - b_2a_1)y = (c_1a_2 - c_2a_1).$$

5. VALÓS FÜGGVÉNYTAN

Az itt szereplő függvényeket a valós számok halmazából a valós számok halmazába leképező képletekkel, $y = f(x)$ alakban adom meg. A D -vel jelölt értelmezési tartományt is megadom ott, ahol az nem egyezik a teljes valós számhalmazzal.

5.1. Fontosabb valós függvények

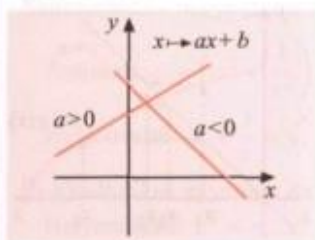
5.1.1. Racionális egész függvények

Hatványfüggvény: $y = x^n$; $n \in \mathbb{Z}^+$.

Polinomfüggvény: $y = a_nx^n + a_{n-1}x^{n-1} + \dots + a_1x + a_0$; $\forall i: a_i \in \mathbb{R}$.

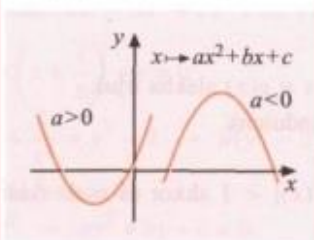
Elsőfokú polinomfüggvény:

$$y = ax + b;$$
$$a, b \in \mathbb{R}, a \neq 0.$$

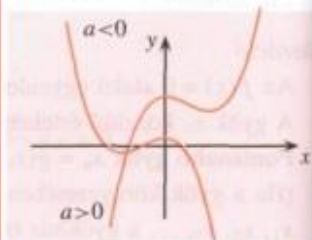
Másodfokú polinomfüggvény:

$$y = ax^2 + bx + c;$$
$$a, b, c \in \mathbb{R}, a \neq 0.$$

Harmadfokú polinomfüggvény:

$$y = ax^3 + bx^2 + cx + d;$$
$$a, b, c, d \in \mathbb{R}, a \neq 0.$$

- Ezen és a következő oldalakon a fontosabb függvények képét találhatjuk. A legfontosabb közülük a másodfokú függvény parabolája, amelyet legtöbbször egyenlőtlenségek megoldása során használhatunk fel.
- Bár nem mondom, hogy a többi függvény képét felesleges ismernünk, de az abszolútértékfüggvényt leszámítva nagy valószínűséggel nem lesz rájuk szükségünk, vagy el tudjuk kerülni a használatukat.

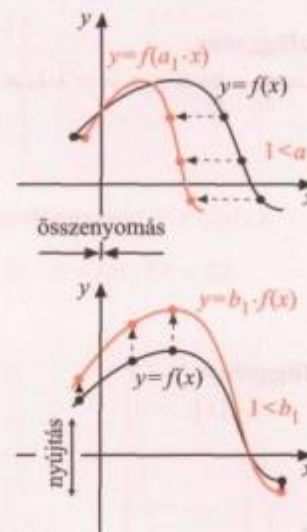
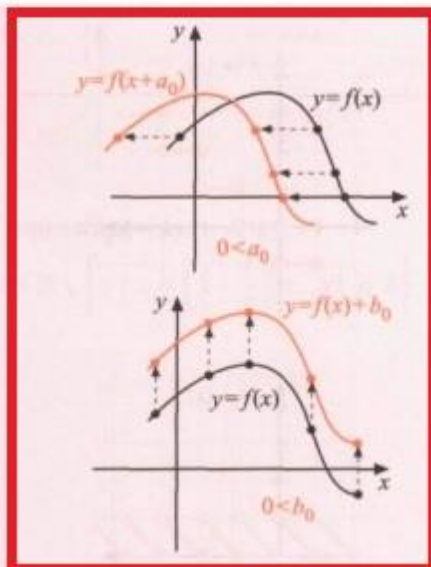
5.1.7. Függvénytranszformációk

Az $y = f(x)$ függvény lineáris transzformáltjai:

$$y = b_1 \cdot f(a_1 x + a_0) + b_0.$$

Ezeket a következő négy elemi transzformáció kombinálásával kapjuk:

	Hozzárendelés	A grafikon geometriai transzformációja
A változó transzformációja	$y = f(x + a_0)$	Eltolás az x tengely mentén $(-a_0; 0)$ vektorral.
	$y = f(a_1 \cdot x)$	Az y tengelyre merőleges, $\frac{1}{a_1}$ arányú affinitás. (Összenyomás, ha $ a_1 > 1$, nyújtás ha $ a_1 < 1$.) Ha $a_1 = -1$, a függvény képe az y tengelyre tükröződik.
A függvényérték transzformációja	$y = f(x) + b_0$	Eltolás az y tengely mentén $(0; b_0)$ vektorral.
	$y = b_1 \cdot f(x)$	Az x tengelyre merőleges, b_1 arányú affinitás. (Összenyomás, ha $ b_1 < 1$, nyújtás ha $ b_1 > 1$.) Ha $b_1 = -1$, a függvény képe az x tengelyre tükröződik.

A $b_1 \cdot f(a_1 x + a_0) + b_0$ függvény egy lehetséges ábrázolása az $f(x)$ függvény segítségével

lépésről lépésre: $b_1 f(a_1 x + a_0) + b_0 = b_1 f \left[a_1 \left(x + \frac{a_0}{a_1} \right) \right] + b_0$, tehát

$$f(x) \rightarrow f \left(x + \frac{a_0}{a_1} \right) \rightarrow f \left[a_1 \left(x + \frac{a_0}{a_1} \right) \right] = f(a_1 x + a_0) \rightarrow b_1 \cdot f(a_1 x + a_0) \rightarrow b_1 \cdot f(a_1 x + a_0) + b_0.$$

Ettől eltérő sorrendben más megfontolásokat kell alkalmazni.

→ Amennyiben függvényt kell transzformálnunk (tologatnunk), úgy a fenti dolgokat jó ismernünk.

6.3. Valószínűség

6.3.1. Definíciók

Az $E \subseteq \wp(\Omega)$ esemény valószínűsége egy olyan $P(E) = p_E \in [0; 1] \subseteq \mathbb{R}$ szám, amelyet a nagyszámú kísérletben az esemény f_E relatív gyakorisága megközelít.

Kolmogorov-axiómák:

(I.) – a biztos esemény valószínűsége 1; $P(\Omega) = 1$.

(II.) – az egymást páronként kizáró események valószínűsége összeadódik;

$$\forall i \neq j : E_i \cap E_j = O \Rightarrow P(E_1 \cup E_2 \cup \dots \cup E_m) = \sum_{k=1}^m P(E_k).$$

Klasszikus valószínűségi mező:

– ha az Ω eseménytér véges

– és az elemi események valószínűsége egyenlő: $P(\varepsilon_1) = \dots = P(\varepsilon_n)$, akkor

a) az elemi események valószínűsége a számuk reciproka; $\forall k: P(\varepsilon_k) = \frac{1}{n}$.

b) az E esemény valószínűsége a kedvező és a lehetséges kimenetek számának hányadosa;

$$P(E) = \frac{n(E)}{n(\Omega)} \cdot \frac{\text{kedvező}}{\text{összes}}$$

Függetlenek az A és B események, ha $P(A \cap B) = P(A) \cdot P(B)$.

Feltételes valószínűség: az E eseménynek az $F \neq O$ eseményre vonatkoztatott feltételes valószínűsége

$$P(E | F) = \frac{P(E \cap F)}{P(F)}.$$

6.3.2. Alapvető összefüggések

A lehetetlen esemény valószínűsége zérus; $P(O) = 0$.

A komplementer események valószínűségének összege;

$$\forall E \in \wp(\Omega): P(E) + P(\overline{E}) = 1.$$

Ha $E_1, E_2, \dots, E_m$ teljes eseményrendszer, akkor $\sum_{k=1}^m P(E_k) = 1$.

Az összes $\varepsilon_1, \varepsilon_2, \dots, \varepsilon_n$ elemi eseményre:

$$\sum_{k=1}^n P(\varepsilon_k) = 1.$$

Tetszőleges eseményekre: $P(E_1 \cup E_2 \cup \dots \cup E_m) \leq \sum_{k=1}^m P(E_k)$.

→ Oldalakon keresztül böngészhetjük a valószínűségszámítás témakörébe tartozó képleteket, de a legtöbb feladathoz elegendő ismernünk a *kedvező/összes* összefüggést.

7.2. Mintafüggvények, statisztikák

7.2.1. Közepek, átlagok

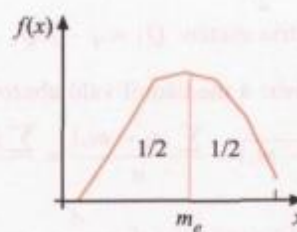
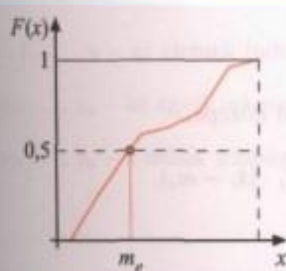
Aritmetikai közép	$\bar{x} = \frac{x_1 + x_2 + x_3 + \dots + x_n}{n} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n}.$
Súlyozott aritmetikai közép	$x' = \frac{s_1 x_1 + s_2 x_2 + s_3 x_3 + \dots + s_n x_n}{s_1 + s_2 + s_3 + \dots + s_n} = \frac{\sum_{i=1}^n s_i x_i}{\sum_{i=1}^n s_i}.$
Geometriai közép	$G = \sqrt[n]{x_1 \cdot x_2 \cdot x_3 \cdot \dots \cdot x_n} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n x_i}.$
Harmonikus közép	$H = \frac{n}{\sum \frac{1}{x_i}}; \quad \frac{n}{H} = \frac{1}{x_1} + \frac{1}{x_2} + \frac{1}{x_3} + \dots + \frac{1}{x_n} = \sum_{i=1}^n \frac{1}{x_i}.$
Négyzetes közép	$Q = \sqrt{\frac{x_1^2 + x_2^2 + x_3^2 + \dots + x_n^2}{n}} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n x_i^2}{n}}.$

Mintaközép, standard középérték:

az adatsorból számolva: $\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n}.$

a gyakorisági sorokból: $\bar{x} = \frac{\sum g_i \bar{x}_i}{\sum g_i} = \sum f_i \bar{x}_i.$

Medián – m_e : a nagyság szerint rendezett adatsor
 – középső eleme, ha n páratlan;
 – a két középső elem átlaga, ha n páros.

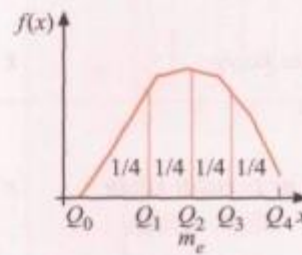
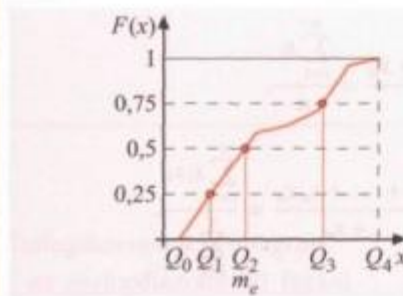

→ A statisztika feladatok három dologra szoktak rákérdezni, a mediánra, a móduszra és a terjedelemre (valamint az átlagra, de azt szinte minden nap számolni szoktuk). Ha ezeket a fogalmakat ismerjük, nagy meglepetés nem érhet, és nem melleleg könnyű pontokat szerezhethünk velük.

Percentilisek – $P_1, P_2, \dots, P_{99}$: a rendezett adatsort 100 egyenlő részre tagolják.

Kvartilisek – Q_0, Q_1, Q_2, Q_3, Q_4 : a rendezett adatsort 4 egyenlő részre tagolják.

$$[\min(x_i) = A = Q_0, \quad Q_4 = F = \max(x_i) \text{ és } m_e = Q_2]$$

Kvartilisközép: $q = \frac{Q_1 + Q_3}{2}$.

Módus – m_0 : a rendezett gyakorisági sor maximumhelye.

vagyis amiből a legtöbb van

Modális köz: osztályköz/intervallum, amelybe a legnagyobb adat, gyakoriság esik.

Nyersmódus – x_0 : a modális köz közepe.

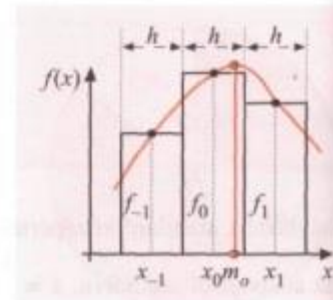
A módus helyesbítése parabolikus interpolációval:

$$m_0 = x_0 - \frac{f_{+1} - f_{-1}}{2(f_{-1} - 2f_0 + f_{+1})} \cdot h,$$

h az osztályközök szélessége,

f_0 a modális köz relatív gyakorisága,

f_{-1} és f_{+1} a két szomszédos köz gyakorisága.

7.3. A szóródás jellemzői

Terjedelem: a legnagyobb és a legkisebb adat különbsége,

$$F - A = \max(x_i) - \min(x_i).$$

Kvartilisel térés: a felső és az alsó kvartilis különbségének fele,

$$dQ = \frac{Q_3 - Q_1}{2}.$$

$$\text{Szimmetria esetén: } Q_1 = q - dQ, \quad Q_3 = q + dQ.$$

Középel térés: a mediántól való abszolút eltérések számtani közepe,

$$d = \overline{|x_i - m_e|} = \frac{\sum |x_i - m_e|}{n} = \frac{\sum g_i \cdot |\bar{x}_i - m_e|}{\sum g_i} = \sum f_i \cdot |\bar{x}_i - m_e|.$$

$$\text{Relatív középeltérés: } d' = \frac{d}{m_e}.$$

Variancia (szórásnégyzet), a mintaközéptől való eltérések négyzetes közepe

$$s^2 = \overline{(x_i - \bar{x})^2} = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^2}{n} = \frac{\sum g_i \cdot (\bar{x}_i - \bar{x})^2}{\sum g_i} = \sum f_i \cdot (\bar{x}_i - \bar{x})^2.$$

$$s^2 = \frac{\sum x_i^2}{n} - (\bar{x})^2 = \frac{\sum g_i \cdot \bar{x}_i^2}{\sum g_i} - (\bar{x})^2 = \sum f_i \cdot \bar{x}_i^2 - (\bar{x})^2.$$

Az $\bar{x}$ az átlagot jelenti
Ha az eredményből
gyököt vonunk, akkor a
szórást kapjuk

Szórás: a variancia négyzetgyöke

$$s = \sqrt{s^2} = \sqrt{(\bar{x}^2) - (\bar{x})^2}.$$

$$\text{Relatív szórás: } s' = \frac{s}{\bar{x}}.$$

7.4. Szimmetria és lapultság

A ferdeség (aszimmetria) gyakorlatban használt mérőszámai:

$$g = \frac{\bar{x} - m_0}{s} \text{ és } g' = \frac{q - m_e}{dQ}.$$

Negatív értékek jobb oldali, pozitív értékek bal oldali aszimmetriát jeleznek.

A lapultság gyakorlatban használt mérőszáma:

$$l = \frac{(\bar{x}_i - \bar{x})^4}{s^4}.$$

A normális eloszlásnál $l = 3$;

az $l > 3$ ennél csúcsosabb,

az $l < 3$ pedig laposabb eloszlást jelez.

7.5. Korreláció, regresszió

A statisztikai modell: az adatsor a minta elemeinek két ismervét tartalmazza.

Matematikai modell: a mérés a minta i -edik eleméhez hozzárendeli a sík egy pontját –

$$\{1, 2, 3, \dots, n\} \rightarrow \mathbb{R} \times \mathbb{R}, \quad i \mapsto (x_i, y_i).$$

7.5.1. Általános jelölések

$1, 2, \dots, i, \dots, n$ – az elemek indexe,

$x_1, x_2, x_3, \dots, x_n$ – az egyik adatsor elemei,

$y_1, y_2, y_3, \dots, y_n$ – a másik adatsor elemei.

→ Ritkán, de előfordulhat a szórásra vonatkozó kérdés is, ezt a fenti képlet négyzetgyökeként kaphatjuk meg.

8.4. Síkgeometria

8.4.1. Elemi geometriai tételek

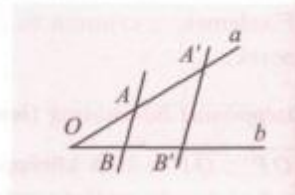
Párhuzamos szelők tételei:

Ha egy szög szárait párhuzamosokkal metsszük, akkor
– az egyik száron keletkező metszetek aránya megegyezik a másik száron levő megfelelő metszetek arányával:

$$\frac{OA'}{OA} = \frac{OB'}{OB};$$

– a párhuzamosokból a szögcsúcsok által kimetszett szakaszok aránya megegyezik végpontjuk szögcsúcsától mért távolságának arányával:

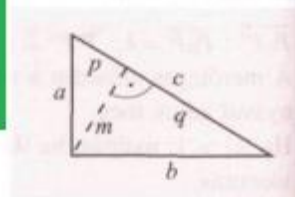
$$\frac{A'B'}{AB} = \frac{OA'}{OA} = \frac{OB'}{OB}.$$

Pitagorasz tétele

A derékszögű háromszög befogóinak négyzetösszege az átfogó négyzetével egyenlő:

$$c^2 = a^2 + b^2. \quad (\text{lásd 10.12. táblázat, 96. oldal})$$

Befogótétel (Eukleidész tétele)

A derékszögű háromszögben a befogó az átfogóra eső merőleges vetületének és az átfogónak a mértani közepe:

$$a^2 = p \cdot c, \quad b^2 = q \cdot c.$$

Magasságtétel (Eukleidész tétele)

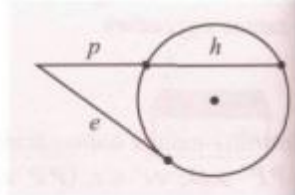
A derékszögű háromszögben az átfogóhoz tartozó magasság a befogók átfogóra eső merőleges vetületeinek mértani közepe:

$$m^2 = p \cdot q.$$

A kör érintője és szelője közötti kapcsolat

Egy külső pontból a körhöz húzott érintő hossza mértani közepe az e pontból húzott szelő két szeletének:

$$e^2 = p \cdot (p + h).$$

→ A Pitagorasz tétel már 8. osztály óta kísért minket, viszont akár a sík-, akár a térgeometria feladatoknál nagy hasznát vehetjük.

8.4.5. Síkidomok kerülete (K), területe (T)

A képletekben az $a, b, c, \dots$ változók az idomok oldalainak, m a magasságnak, r a beírt, R a körülírt kör sugarának, az $\alpha, \beta, \gamma, \dots$ a szögeknek a mérőszámát jelölik. A fel nem sorolt jelölések értelmezésében az ábra ad segítséget. A képletekben $\bar{\alpha}$, illetve α° az α szög radiánban, illetve fokban mért értékét jelöli.

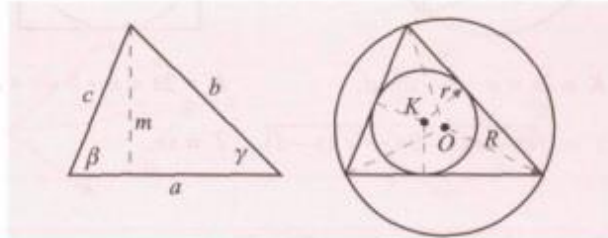
Háromszög:

$$K = 2s = a + b + c.$$

$$T = \frac{am}{2} = \frac{ab \sin \gamma}{2} = \frac{abc}{4R} = sr.$$

Héron-képlet:

$$T = \sqrt{s(s-a)(s-b)(s-c)}.$$

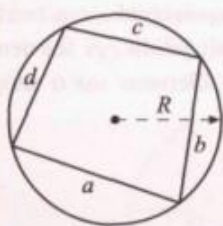
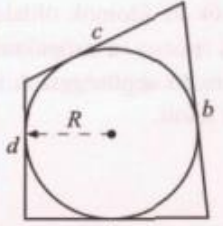
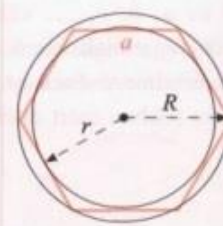
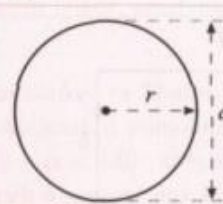
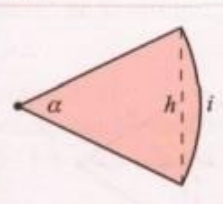
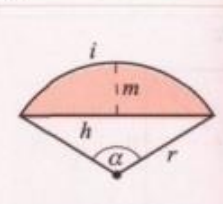
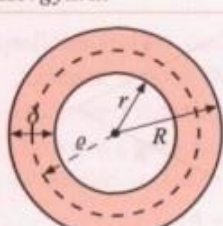
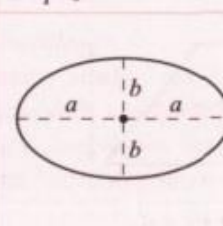
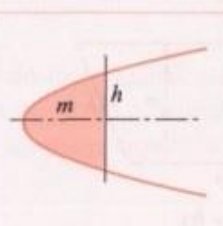

Négyzet:	Rombusz:	Téglalap:
$K = 4a,$	$K = 4a,$	$K = 2(a + b),$
$T = a^2 = \frac{d^2}{2}.$	$T = \frac{ef}{2} = a^2 \sin \alpha.$	$T = ab.$

Paralelogramma:	Trapéz:	Deltoid:
$K = 2(a + b),$	$K = a + b + c + d,$	$K = 2(a + b),$
$T = am = ab \sin \alpha.$	$T = \frac{a + c}{2} m = km.$	$T = \frac{ef}{2}.$

- Ez a négyjegyű egyik legfontosabb oldala, az itt látható trigonometrikus területképletet szinte az összes síkgeometriai feladatnál használnunk kell. Továbbá tartsuk észben, hogy ha a feladat a köré- vagy a belé írható kör sugarára kérdez rá, akkor a fenti képletek valamelyikét kell nagy valószínűséggel használnunk.
- Ugyanúgy a négyszögek területképleteinek helyét is érdemes tudnunk.

Húrnégyszög: $K = 2s = a + b + c + d,$ $T = \sqrt{(s-a)(s-b)(s-c)(s-d)}.$	Érintőnégyyszög: $K = 2s = a + b + c + d,$ $T = sr.$	Szabályos n-szög: $K = na,$ $T = \frac{nR^2 \sin \alpha}{2} = \frac{nar}{2}; \alpha = \frac{360^\circ}{n}$
Kör: $K = 2\pi r = \pi d,$ $T = \pi r^2 = \frac{d^2 \pi}{4}.$	Körcikk: $i = \widehat{\alpha} \cdot r = \frac{\alpha^\circ \cdot r \cdot \pi}{180^\circ},$ $T = \frac{1}{2}ir = \frac{\widehat{\alpha}r^2}{2} = \frac{\pi \alpha^\circ}{360^\circ}r^2.$	Körszelet: $m = r - \frac{\sqrt{4r^2 - h^2}}{2} = r - r \cdot \cos \frac{\alpha}{2}$ $T = \frac{ir - h(r - m)}{2}.$
Körgyűrű: $K = 2\pi(R + r),$ $T = \pi(R^2 - r^2) = 2\pi \varrho \delta,$ $\delta = R - r, \varrho = \frac{R + r}{2}$	Ellipszis: $T = \pi ab.$	Parabolaszelet: $T = \frac{2}{3}hm.$

→ A kör terület és kerületképletét szinte biztosan használnunk kell majd az érettségin, valamint nagyon ritkán, de a körcikkre vonatkozó ismeretekre is szükségünk lehet.

8.5. Vektorszámítás

8.5.1. Műveletek vektorokkal

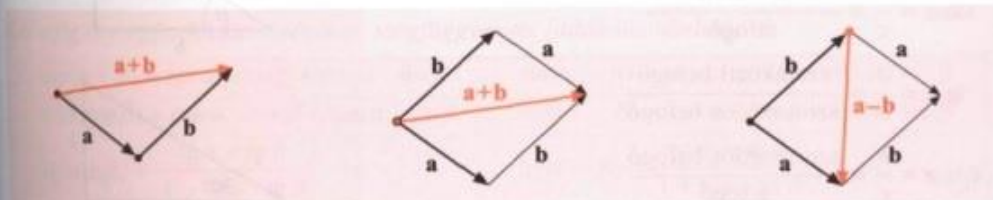
Összeadás-kivonás:

$$\mathbf{a} + \mathbf{b} = \mathbf{b} + \mathbf{a}, \quad \text{kommutatív.}$$

$$|\mathbf{a} + \mathbf{b}| \leq |\mathbf{a}| + |\mathbf{b}|.$$

$$(\mathbf{a} + \mathbf{b}) + \mathbf{c} = \mathbf{a} + (\mathbf{b} + \mathbf{c}), \quad \text{asszociatív.}$$

$$\mathbf{a} - \mathbf{b} = \mathbf{c} \Leftrightarrow \mathbf{a} = \mathbf{b} + \mathbf{c}.$$

Szorítás skalárral:

$$\mathbf{b} = \lambda \mathbf{a} \Rightarrow |\mathbf{b}| = |\lambda| \cdot |\mathbf{a}| \wedge \mathbf{b} \parallel \mathbf{a}.$$

$$\lambda(\mathbf{a} + \mathbf{b}) = \lambda \mathbf{a} + \lambda \mathbf{b}, \quad \text{disztributív a vektorösszeadásra.}$$

$$(\lambda + \mu)\mathbf{a} = \lambda \mathbf{a} + \mu \mathbf{a}, \quad \text{disztributív a skalárösszeadásra.}$$

$$(\lambda \mu)\mathbf{a} = \lambda(\mu \mathbf{a}) = \mu(\lambda \mathbf{a}), \quad \text{kommutatív a skalárszorzásra.}$$

Egységvektor (a irányú egységvektor):

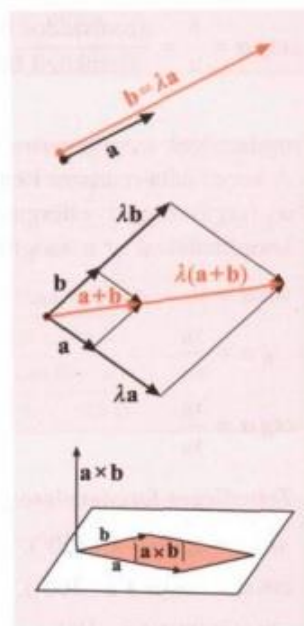
$$\mathbf{a}^0 = \frac{1}{|\mathbf{a}|} \cdot \mathbf{a} \Rightarrow |\mathbf{a}^0| = 1.$$

$$\text{Skaláris szorzat: } \mathbf{a} \cdot \mathbf{b} = |\mathbf{a}| \cdot |\mathbf{b}| \cdot \cos(\mathbf{a}; \mathbf{b})_{<},$$

vektoriális szorzat (csak térben!):

$$|\mathbf{a} \times \mathbf{b}| = |\mathbf{a}| \cdot |\mathbf{b}| \cdot \sin(\mathbf{a}; \mathbf{b})_{<};$$

$$\mathbf{a} \perp (\mathbf{a} \times \mathbf{b}) \perp \mathbf{b}.$$

8.5.2. Vektorok koordinátái (síkban)

$$\mathbf{a} = x\mathbf{i} + y\mathbf{j} \Rightarrow \mathbf{a} = a(x; y), \quad (x; y) \in \mathbb{R} \times \mathbb{R}.$$

Műveletek

$$\mathbf{a}_1 + \mathbf{a}_2 = (x_1 + x_2)\mathbf{i} + (y_1 + y_2)\mathbf{j}.$$

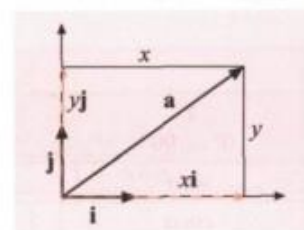
$$\mathbf{a}_1 - \mathbf{a}_2 = (x_1 - x_2)\mathbf{i} + (y_1 - y_2)\mathbf{j}.$$

$$\lambda \mathbf{a} = \lambda x \mathbf{i} + \lambda y \mathbf{j}.$$

$$\text{Abszolútérték: } |\mathbf{a}| = \sqrt{x^2 + y^2}.$$

$$\text{Egységvektor: } \mathbf{a}^0 = \frac{\mathbf{a}}{\sqrt{x^2 + y^2}}.$$

$$\text{Skaláris szorzat: } \mathbf{a}_1 \cdot \mathbf{a}_2 = x_1 x_2 + y_1 y_2.$$

- Ha két vektor által közre zárt szöget kell számolnunk, akkor biztosan a skaláris szorzat kell nekünk. Legtöbbször a két egyenlet jobb oldalait tesszük egyenlővé egymással. Érdekes tudni továbbá azt is, hogy amennyiben két vektor merőleges egymásra, úgy a skaláris szorzatuk 0 lesz. (Az újabb kiadású könyvekben az oldal alján levő képlet átcsúszhat a következő lapra.)

8.6. Trigonometria

8.6.1. Szögfüggvények (lásd 10.5. táblázat, 88. oldal, 10.6., 10.7. táblázatok, 90. oldal)

A derékszögű háromszögben az α hegyesszög szögfüggvényei:

$$\sin \alpha = \frac{a}{c} = \frac{\text{szemközti befogó}}{\text{átfogó}}$$

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{a}{b} = \frac{\text{szemközti befogó}}{\text{szomszédos befogó}}$$

$$\cos \alpha = \frac{b}{c} = \frac{\text{szomszédos befogó}}{\text{átfogó}}$$

$$\operatorname{ctg} \alpha = \frac{b}{a} = \frac{\text{szomszédos befogó}}{\text{szemközti befogó}}$$

Forgásszögek szögfüggvényei:

A koordináta-rendszer i egységvektorából tetszőleges α forgásszöggel elforgatott $e(x_0; y_0)$ egységvektor koordinátáival az α szögfüggvényei:

$$\sin \alpha = y_0, \quad \cos \alpha = x_0,$$

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{y_0}{x_0}, \quad \text{ha } x_0 \neq 0$$

$$\operatorname{ctg} \alpha = \frac{x_0}{y_0}, \quad \text{ha } y_0 \neq 0$$

Tetszőleges forgásszögre:

$$\sin \alpha = \sin(\alpha + k \cdot 360^\circ),$$

$$\cos \alpha = \cos(\alpha + k \cdot 360^\circ),$$

$$\operatorname{tg} \alpha = \operatorname{tg}(\alpha + k \cdot 180^\circ),$$

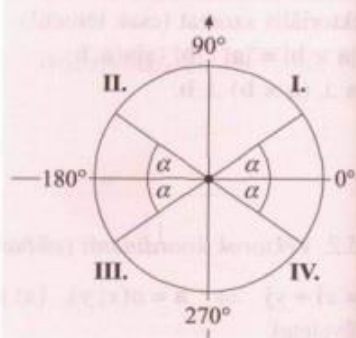
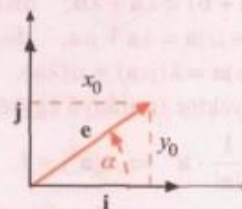
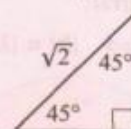
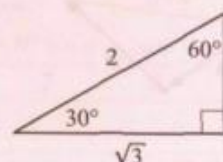
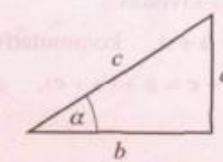
$$\operatorname{ctg} \alpha = \operatorname{ctg}(\alpha + k \cdot 180^\circ),$$

$$\forall k \in \mathbb{Z}$$

$$\forall k \in \mathbb{Z}$$

$$\forall k \in \mathbb{Z}$$

$$\forall k \in \mathbb{Z}$$

I. $0^\circ \dots 90^\circ$	II. $90^\circ \dots 180^\circ$	III. $180^\circ \dots 270^\circ$	IV. $270^\circ \dots 360^\circ$
$\sin \alpha$	$\sin(180^\circ - \alpha)$	$-\sin(\alpha - 180^\circ)$	$-\sin(360^\circ - \alpha)$
$\cos \alpha$	$-\cos(180^\circ - \alpha)$	$-\cos(\alpha - 180^\circ)$	$\cos(360^\circ - \alpha)$
$\operatorname{tg} \alpha$	$-\operatorname{tg}(180^\circ - \alpha)$	$\operatorname{tg}(\alpha - 180^\circ)$	$-\operatorname{tg}(360^\circ - \alpha)$
$\operatorname{ctg} \alpha$	$-\operatorname{ctg}(180^\circ - \alpha)$	$\operatorname{ctg}(\alpha - 180^\circ)$	$-\operatorname{ctg}(360^\circ - \alpha)$

→ Főként térgeometriai feladatoknál szoktunk derékszögű háromszög alakú síkmetszeteket kapni, ezek szögeinek meghatározásához pedig szükségünk van a szinusz, a koszinusz és ritkább esetben a tangens definíciójára.

8.6.2. Trigonometriai összefüggések

Összefüggések egy szög különböző szögfüggvényei között:

$\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$	$\operatorname{tg} \alpha \cdot \operatorname{ctg} \alpha = 1$
$\cos \alpha = \sin(90^\circ - \alpha)$	$\operatorname{ctg} \alpha = \operatorname{tg}(90^\circ - \alpha)$
$\operatorname{tg} \alpha = \frac{\sin \alpha}{\cos \alpha}$	$\operatorname{ctg} \alpha = \frac{\cos \alpha}{\sin \alpha}$

Két szög összegének/különbségének szögfüggvényei (addíciós tételek):

$\sin(\alpha + \beta) = \sin \alpha \cdot \cos \beta + \cos \alpha \cdot \sin \beta$	$\sin(\alpha - \beta) = \sin \alpha \cdot \cos \beta - \cos \alpha \cdot \sin \beta$
$\cos(\alpha + \beta) = \cos \alpha \cdot \cos \beta - \sin \alpha \cdot \sin \beta$	$\cos(\alpha - \beta) = \cos \alpha \cdot \cos \beta + \sin \alpha \cdot \sin \beta$
$\operatorname{tg}(\alpha + \beta) = \frac{\operatorname{tg} \alpha + \operatorname{tg} \beta}{1 - \operatorname{tg} \alpha \cdot \operatorname{tg} \beta}$	$\operatorname{tg}(\alpha - \beta) = \frac{\operatorname{tg} \alpha - \operatorname{tg} \beta}{1 + \operatorname{tg} \alpha \cdot \operatorname{tg} \beta}$
$\operatorname{ctg}(\alpha + \beta) = \frac{\operatorname{ctg} \beta \cdot \operatorname{ctg} \alpha - 1}{\operatorname{ctg} \beta + \operatorname{ctg} \alpha}$	$\operatorname{ctg}(\alpha - \beta) = \frac{\operatorname{ctg} \beta \cdot \operatorname{ctg} \alpha + 1}{\operatorname{ctg} \beta - \operatorname{ctg} \alpha}$

Két szögfüggvény összegének/különbségének szorzattá alakítása:

$\sin \alpha + \sin \beta = 2 \sin \frac{\alpha + \beta}{2} \cdot \cos \frac{\alpha - \beta}{2}$	$\sin \alpha - \sin \beta = 2 \cos \frac{\alpha + \beta}{2} \cdot \sin \frac{\alpha - \beta}{2}$
$\cos \alpha + \cos \beta = 2 \cos \frac{\alpha + \beta}{2} \cdot \cos \frac{\alpha - \beta}{2}$	$\cos \alpha - \cos \beta = -2 \sin \frac{\alpha + \beta}{2} \cdot \sin \frac{\alpha - \beta}{2}$
$\operatorname{tg} \alpha + \operatorname{tg} \beta = \frac{\sin(\alpha + \beta)}{\cos \alpha \cdot \cos \beta}$	$\operatorname{tg} \alpha - \operatorname{tg} \beta = \frac{\sin(\alpha - \beta)}{\cos \alpha \cdot \cos \beta}$
$\operatorname{ctg} \alpha + \operatorname{ctg} \beta = \frac{\sin(\alpha + \beta)}{\sin \alpha \cdot \sin \beta}$	$\operatorname{ctg} \alpha - \operatorname{ctg} \beta = \frac{\sin(\beta - \alpha)}{\sin \alpha \cdot \sin \beta}$

Kétszeres szögek szögfüggvényei:

$\sin 2\alpha = 2 \sin \alpha \cdot \cos \alpha = \frac{2 \operatorname{tg} \alpha}{1 + \operatorname{tg}^2 \alpha}$	$\cos 2\alpha = \cos^2 \alpha - \sin^2 \alpha = \frac{1 - \operatorname{tg}^2 \alpha}{1 + \operatorname{tg}^2 \alpha}$
$\operatorname{tg} 2\alpha = \frac{2 \operatorname{tg} \alpha}{1 - \operatorname{tg}^2 \alpha}$	$\operatorname{ctg} 2\alpha = \frac{\operatorname{ctg}^2 \alpha - 1}{2 \operatorname{ctg} \alpha}$

Félszögek szögfüggvényei:

$\sin^2 \frac{\alpha}{2} = \frac{1 - \cos \alpha}{2}$	$\cos^2 \frac{\alpha}{2} = \frac{1 + \cos \alpha}{2}$
$\operatorname{tg}^2 \frac{\alpha}{2} = \frac{1 - \cos \alpha}{1 + \cos \alpha} = \frac{\sin \alpha}{1 + \cos \alpha}$	$\operatorname{ctg}^2 \frac{\alpha}{2} = \frac{1 + \cos \alpha}{1 - \cos \alpha} = \frac{\sin \alpha}{1 - \cos \alpha}$

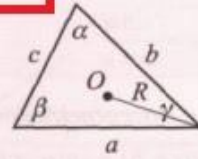
- Az érettségien kapott trigonometrikus egyenletek sok esetben vezethetnek vissza egy másodfokú egyenletre, előtte viszont szükségünk lehet a négyzetes tag cseréjére a fenti képlet átrendezésével

8.6.3. A háromszögek tételei

Szinusztétel: $\frac{a}{\sin \alpha} = \frac{b}{\sin \beta} = \frac{c}{\sin \gamma} = 2R$, ahol R a körülírt kör sugara.

Koszinusztétel: $c^2 = a^2 + b^2 - 2ab \cos \gamma$.

Tangenstétel: $\frac{a-b}{a+b} = \frac{\operatorname{tg} \frac{\alpha-\beta}{2}}{\operatorname{tg} \frac{\alpha+\beta}{2}}$.

8.7. Térgeometria

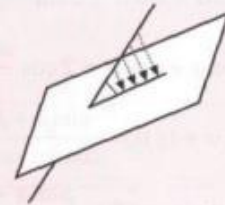
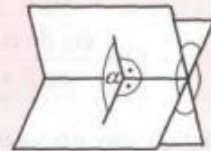
8.7.1. Alapfogalmak, tételek

Lapszög: két metsző sík a teret négy tartományra bontja.

Egy ilyen tartomány a határoló félsíkokkal alkotja a lapszöget.

Két sík hajlásszöge a metszésvonalukra emelt merőlegesek hajlásszöge.

Egyenes és sík hajlásszöge az egyenes és síkra merőleges vetületének hajlásszöge.

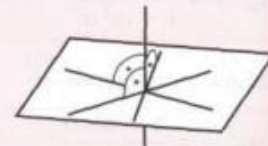

Kitérő egyenesek hajlásszöge a velük párhuzamos metszők hajlásszöge.

Síkra merőleges egyenes tétele:

Ha egy egyenes merőleges a sík két metsző egyenesére, akkor a síkra (annak minden egyenesére) merőleges.

8.7.2. Testek felszíne (A), térfogata (V)

A képletekben az $a, b, c, \dots$ változók a testek oldaléleinek vagy alkotóinak, m a test magasságának, T az alaplapp területének, P a palást felszínének a mérőszámát jelölik. Az itt fel nem sorolt jelölések értelmezésében az ábra ad segítséget.

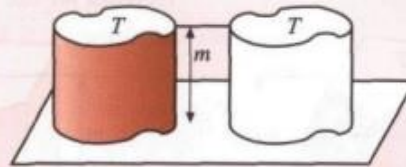
→ A szinusz- és a koszinusztételeket biztosan használnunk kell majd, ha síkgeometriai feladatot kapunk. Valamint a szinusztétel segítségével a háromszög köré írható körének sugarát is meghatározhatjuk.

Hengerek

Egyenes henger:

$$A = 2T + km,$$

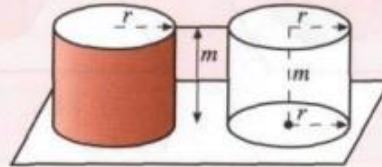
$$V = Tm.$$

Forgáshenger:

$$A = 2\pi r(r + m),$$

$$V = \pi r^2 m.$$

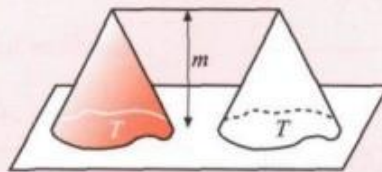

Kúpok

Egyenes kúp:

$$A = T + P,$$

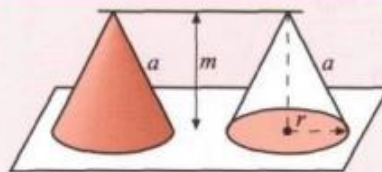
$$V = \frac{Tm}{3}.$$

Forgáskúp:

$$A = \pi r(r + a),$$

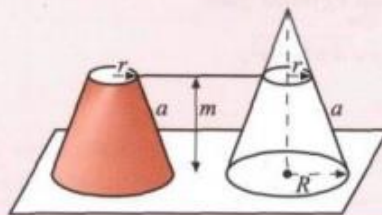
$$V = \frac{\pi r^2 m}{3}.$$

Csonkakúp:

$$A = \pi [R^2 + r^2 + a(R + r)],$$

$$V = \frac{\pi m}{3} (R^2 + r^2 + Rr).$$

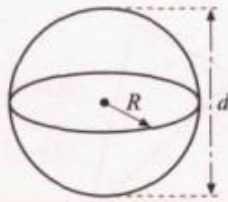
→ A következő oldalakon a térbeli alakzatok felszín- és térfogatképleteit találjuk.

Gömb és részei

Gömb:

$$A = 4\pi R^2 = \pi d^2,$$

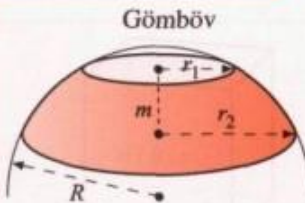
$$V = \frac{4\pi}{3} R^3 = \frac{\pi}{6} d^3.$$

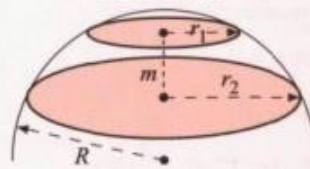
Gömbövel, -réteg:

$$A = 2\pi Rm,$$

$$V = \frac{\pi m}{6} (3r_1^2 + 3r_2^2 + m^2).$$

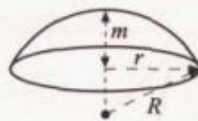
Gömbréteg

Gömbsüveg, -szelet:

$$A = 2\pi Rm + \pi r^2,$$

$$V = \frac{\pi}{3} m^2 (3R - m).$$

Gömbcikk:

$$A = \pi R(2m + r),$$

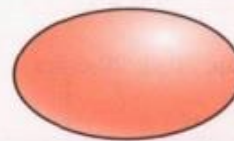
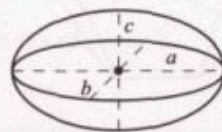
$$V = \frac{2\pi}{3} R^2 m.$$

Ellipszoid

Ellipszoid:

$$V = \frac{4\pi}{3} abc, \text{ ahol } a, b, c \text{ a három féltengely hossza.}$$

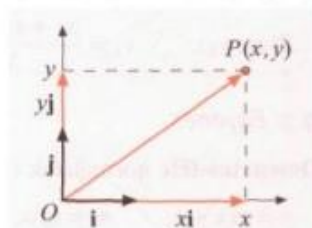

9. ANALITIKUS GEOMETRIA A SÍKBAN

9.1. Koordináta-rendszerek

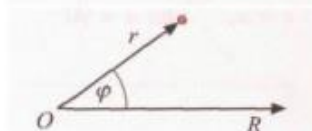
Descartes-féle derékszögű koordináták:

$$P = P(x, y); \quad \overrightarrow{OP} = \mathbf{r} = x\mathbf{i} + y\mathbf{j}.$$

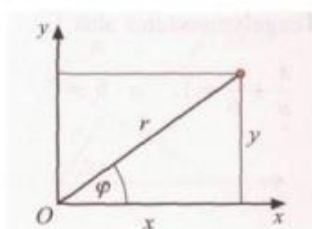
Polárkoordináták:

$$P = P(r, \varphi); \quad r = |\mathbf{r}| = |\overrightarrow{OP}|; \quad \varphi = (R, \mathbf{r}) \angle.$$

A két koordináta-rendszer kapcsolata:

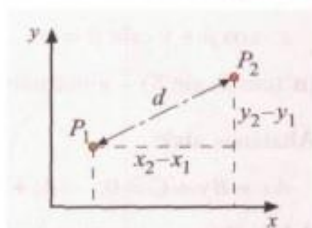
$$\begin{cases} x = r \cdot \cos \varphi \\ y = r \cdot \sin \varphi \end{cases}, \quad r = \sqrt{x^2 + y^2}.$$

9.2. Pont

Két pont távolsága:

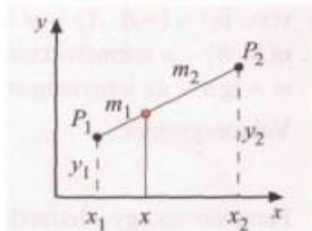
$$d = |\overrightarrow{P_1 P_2}| = \sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2}.$$

Az $m_1 : m_2$ arányban osztó pont koordinátái:

$$P(x; y) = |\overrightarrow{P_1 P}| : |\overrightarrow{P P_2}| = m_1 : m_2,$$

$$x = \frac{m_2 x_1 + m_1 x_2}{m_1 + m_2}, \quad y = \frac{m_2 y_1 + m_1 y_2}{m_1 + m_2}.$$

A felezőpont koordinátái:

$$F(x_f; y_f): \quad x_f = \frac{x_1 + x_2}{2}, \quad y_f = \frac{y_1 + y_2}{2}$$

→ A koordináta geometriával kapcsolatos feladatoknál lehet szükségünk ezekre vagy a következő oldalakon található képletekre.

Pontrendszer súlypontja (egyenlő súlyozás esetén):

$$\bar{x} = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_n}{n}, \quad \bar{y} = \frac{y_1 + y_2 + \dots + y_n}{n}.$$

A háromszög súlypontjának koordinátái:

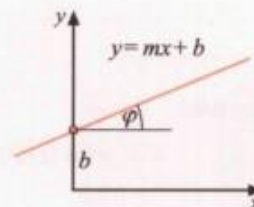
$$S(x_S; y_S): \quad x_S = \frac{x_1 + x_2 + x_3}{3}, \quad y_S = \frac{y_1 + y_2 + y_3}{3}.$$

9.3. Egyenes

Descartes-féle normálalak (iránytényezős egyenlet):

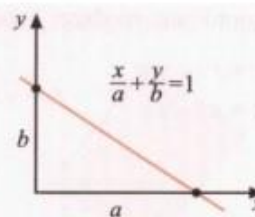
$$y = mx + b; \quad m = \operatorname{tg} \alpha, \quad \text{ha } 0^\circ \leq \alpha < 90^\circ,$$

$$x = a, \quad \text{ha } \alpha = 90^\circ.$$

Tengelymetszetes alak:

$$\frac{x}{a} + \frac{y}{b} = 1, \quad a \cdot b \neq 0.$$

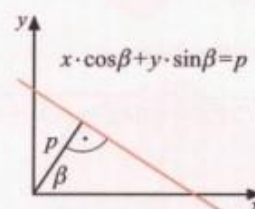
Hesse-féle normálalak:

$$x \cdot \cos \beta + y \cdot \sin \beta = p.$$

($\mathbf{n}^\circ(\cos \beta, \sin \beta)$ – a normálvektor.)

Általános alak:

$$Ax + By + C = 0, \quad |A| + |B| > 0.$$

Adott $P_0(x_0, y_0)$ ponton átmenő egyenes egyenletei:

$\mathbf{v}(v_1, v_2) = (-B, A)$ – az irányvektor;

$\mathbf{n}(A, B)$ – a normálvektor;

$m = \operatorname{tg} \alpha$ – az iránytangens.

Vektoregyenlet:

$$\mathbf{r} = \mathbf{r}_0 + \mathbf{v} \cdot t.$$

Paraméteres egyenletrendszer:

$$\begin{cases} x = x_0 + v_1 \cdot t \\ y = y_0 + v_2 \cdot t \end{cases}$$

Irányvektoros egyenlet:

$$v_2(x - x_0) = v_1(y - y_0).$$

Normálvektoros egyenlet:

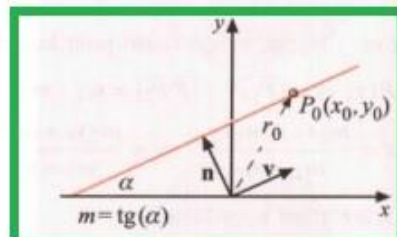
$$Ax + By = Ax_0 + By_0.$$

Iránytényezős egyenlet:

$$y = m(x - x_0) + y_0.$$

Normálalak:

$$\frac{A}{\sqrt{A^2 + B^2}}x + \frac{B}{\sqrt{A^2 + B^2}}y + \frac{C}{\sqrt{A^2 + B^2}} = 0.$$

→ Szintén jellemző olyan feladat az érettségien, amelyben az egyenes egyenleteit kell felhasználnunk. Bár többfajtról tanulunk, de legtöbbször a normálvektoros egyenletre lesz majd szükségünk.

Két ponton $(P_1(x_1; y_1), P_2(x_2; y_2))$ átmenő egyenes egyenlete:

$$(y - y_1)(x_2 - x_1) = (x - x_1)(y_2 - y_1).$$

Két egyenes hajlásszöge:

$$\operatorname{tg} \varphi = \left| \frac{m_2 - m_1}{1 + m_1 \cdot m_2} \right| = \left| \frac{A_1 B_2 - A_2 B_1}{A_1 A_2 + B_1 B_2} \right|.$$

Két egyenes szögfelezőinek egyenlete:

$$\frac{A_1 x + B_1 y + C_1}{\sqrt{A_1^2 + B_1^2}} \pm \frac{A_2 x + B_2 y + C_2}{\sqrt{A_2^2 + B_2^2}} = 0.$$

$$x(\cos \beta_1 \pm \cos \beta_2) + y(\sin \beta_1 \pm \sin \beta_2) = \beta_1 \pm \beta_2.$$

Pont távolsága egyenestől:

$$d = \frac{Ax_1 + By_1 + C}{\sqrt{A^2 + B^2}} = \frac{y_1 - mx_1 - b}{\sqrt{m^2 + 1}} = x_1 \cos \beta + y_1 \sin \beta - p.$$

Két egyenes párhuzamos, ha $A_1 \cdot B_2 = A_2 \cdot B_1$; $m_1 = m_2$.

Két egyenes merőleges, ha $A_1 \cdot A_2 = -B_1 \cdot B_2$; $m_1 \cdot m_2 = -1$.

9.4. Kör

Kanonikus egyenlete, $K(0, 0)$:

$$x^2 + y^2 = r^2.$$

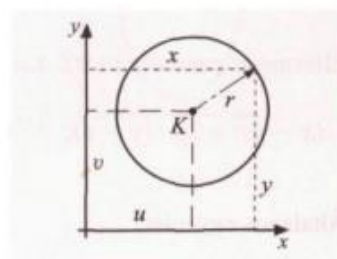
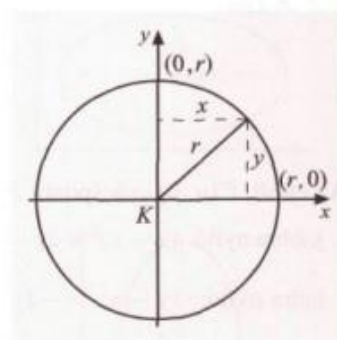
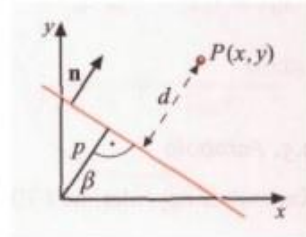
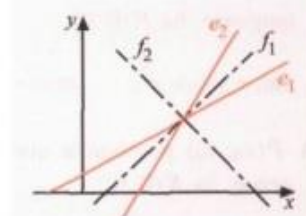
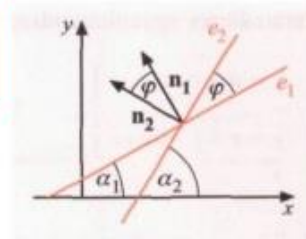
A $K(u, v)$ középpontú egyenlet:

$$(x - u)^2 + (y - v)^2 = r^2.$$

Általános egyenlet ($A > 0$):

$$Ax^2 + Ay^2 + 2Dx + 2Ey + F = 0,$$

$$r = \sqrt{\frac{D^2 + E^2 - AF}{A^2}}, \quad K\left(-\frac{D}{A}, -\frac{E}{A}\right).$$

→ Attól függően, hogy mit ad meg a feladat, használhatjuk akár a két ponton áthaladó egyenes egyenletét is, de a leghasznosabb a kör egyenlete erről az oldalról.

Ezzel pedig a végére is érkeztünk a fehér négyjegyűnk taglalásának. Bár nem mondom, hogy ne lenne még egy-két dolog, amelyre szükségünk lehetne az érettségi megírásakor, de ezek főként olyanok, amikre egy kis gondolkodással rá lehet jönni, vagy sokkal bonyolultabban vannak jelen.

Matematikai, fizikai,
kémiai összefüggések

Négyjegyű
függvénytáblázatok

OKTATÁSI
HIVATAL

GONDOLKODÁSI MŰVELETEK

HALMAZELMÉLET

FOGALMAK, JELÖLÉSEK

A halmazok jelölésére általában az ábécé nagybetűit, a halmaz elemeinek a jelölésére pedig az ábécé kisbetűit használjuk.

$a \in H$ azt jelöli, hogy az a betűvel jelölt dolog eleme a H betűvel jelölt halmaznak.

$a \notin H$ azt jelöli, hogy az a betűvel jelölt dolog nem eleme a H betűvel jelölt halmaznak.

$\{a_1, a_2, \dots, a_n\}$ azt a véges halmazt jelöli, melynek elemei $a_1, a_2, \dots, a_n$.

$H := \{a \in A \mid t(a)\}$ ez a jelölés azt fejezi ki, hogy a t tulajdonsággal rendelkező $a \in A$ dolgok halmazát H -val jelöljük.

$A = B$ az A és B halmazok egyenlőségét jelöli. Két halmaz akkor és csak akkor egyenlő, ha elemeik megegyeznek. Ha $A \subset B$ és $B \subset A$, akkor $A = B$.

$|H|$ jelöli a H véges halmaz elemeinek a számát (számosságát).

$\{ \}$ vagy $\emptyset$ az üres halmaz jelölése. Azt a halmazt, amelynek egyetlen eleme sincs, üres halmaznak nevezzük. $|\emptyset| = 0$

HALMAZ RÉSZHALMAZA

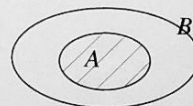
Akkor mondjuk, hogy egy A halmaz részhalmaza egy B halmaznak, ha A minden eleme B -nek is eleme.

Jelölés:

$$A \subset B \text{ vagy } B \supset A$$

$\emptyset \subset A$ Az üres halmaz minden halmaznak részhalmaza.

$A \subset A$ Minden halmaz részhalmaza önmagának.

MŰVELETEK HALMAZOKKAL

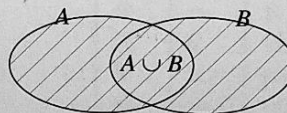
Halmazok uniója (egyesítése)

Az A és B halmazok uniója (egyesítése) azoknak az elemeknek a halmaza, amelyek A és B közül legalább az egyikhez hozzátartoznak.

Jelölés:

$$A \cup B$$

$$A \cup B := \{x \mid x \in A \text{ vagy } x \in B\}$$

→ Egy viszonylag gyakran előforduló, de könnyű feladattípus a halmazműveletekre építő. Két halmaz uniójának, metszetének és különbségének jelentését érdemes ismerni, valamint a hozzájuk tartozó kötőszavakat (ebben a sorrendben *vagy*, *és*, *csak*), hogy könnyebben megbirkózzunk a feladattal.

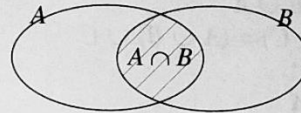
Halmazok metszete (közös része)

Az A és a B halmazok metszete (közös része) azoknak az elemeknek a halmaza, amelyek A -hoz is és B -hez is hozzátartoznak.

Jelölés:

$$A \cap B$$

$$A \cap B := \{x \mid x \in A \text{ és } x \in B\}$$

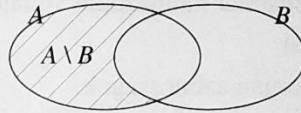
Két halmaz különbsége

Az A és B halmazok különbség-halmazán azoknak az elemeknek a halmazát értjük, amelyek A -hoz hozzátartoznak, de B -hez nem.

Jelölés:

$$A \setminus B$$

$$A \setminus B := \{x \mid x \in A \text{ és } x \notin B\}$$

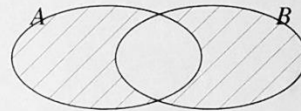

Két halmaz szimmetrikus különbsége

Az A és B halmazok szimmetrikus különbségén az $(A \setminus B) \cup (B \setminus A)$ halmazt értjük.

Jelölés:

$$A \Delta B$$

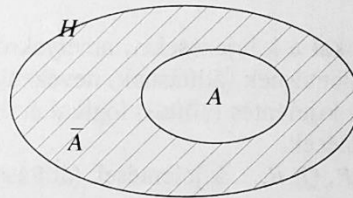
Részhalmaz kiegészítő (komplementer) halmaza

Legyen adott a H halmaz (alaphalmaz) és ennek egy A részhalmaza. H azon elemeinek a halmazát, amelyek nem elemei A -nak, az A halmaz H -ra vonatkozó kiegészítő (komplementer) halmazának nevezzük.

Jelölés:

$$\bar{A}$$

$$\bar{A} := \{x \mid x \in H \text{ és } x \notin A\}$$

Két halmaz Descartes-féle (direkt-) szorzata

Azoknak a rendezett pároknak a halmazát, amelyeknek az első komponense az A -nak, második komponense pedig a B -nek eleme, az A és B halmazok Descartes-féle (direkt-) szorzatának nevezzük.

Jelölés:

$$A \times B$$

$$A \times B := \{(x, y) \mid x \in A \text{ és } y \in B\}$$

$$\text{Ha } |A| = n \text{ és } |B| = m \text{ akkor } |A \times B| = nm$$

LOGIKAI SZITA FORMULA KETTŐ, ILLETVE HÁROM HALMAZ ESETÉN

Ha A, B, C a H alaphalmaz részhalmazait jelöli, akkor

$$|A \cup B| = |A| + |B| - |A \cap B|$$

$$|H \setminus (A \cup B)| = |H| - |A| - |B| + |A \cap B|$$

$$|A \cup B \cup C| = |A| + |B| + |C| - |A \cap B| - |A \cap C| - |B \cap C| + |A \cap B \cap C|$$

$$|H \setminus (A \cup B \cup C)| = |H| - |A| - |B| - |C| + |A \cap B| + |A \cap C| + |B \cap C| - |A \cap B \cap C|$$

GYAKRAN HASZNÁLT KÖVETKEZTETÉSI SÉMÁK

$$\frac{P \Rightarrow Q}{P} ; \frac{Q}{Q}$$

$$\frac{P \Rightarrow Q}{\neg Q} ; \frac{\neg Q}{\neg P}$$

$$\frac{P \Rightarrow Q}{Q \Rightarrow R} ; \frac{Q \Rightarrow R}{P \Rightarrow R}$$

KOMBINATORIKA

PERMUTÁCIÓ

Ismétlés nélküli permutáció

n különböző elemet kell az összes lehetséges módon sorba rendezni.

A különböző elrendezések száma:

$$P_n = n \cdot (n-1) \cdot \dots \cdot 2 \cdot 1 = n!$$

Értelmezés szerint: $P_0 = 0! = 1$

Ismétléses permutáció

n olyan elemet kell az összes lehetséges módon sorba rendezni, amelyek között ismétlődő elemek is vannak. Ha az ismétlődések száma $k_1, k_2, \dots, k_r$; ($k_1 + k_2 + \dots + k_r \leq n$), akkor a különböző elrendezések száma:

$$P_n^{k_1, k_2, \dots, k_r} = \frac{n!}{k_1! \cdot k_2! \cdot \dots \cdot k_r!}$$

Ciklikus permutáció

n különböző elemet kell az összes lehetséges módon egy kör mentén sorba rendezni.

A különböző elrendezések száma:

$$P_n, \text{ ciklikus} = (n-1)!$$

KOMBINÁCIÓ

Ismétlés nélküli kombináció

n különböző elem közül $k \leq n$ elemet kell kiválasztani. Egy elemet csak egyszer választhatunk ki, a sorrend nem számít, vagyis ha ugyanazokat az elemeket más sorrendben választjuk ki, az ugyanannak a kiválasztásnak számít. A különböző kiválasztások száma:

$$C_n^k = \frac{n \cdot (n-1) \cdot \dots \cdot (n-k+1)}{k!} = \frac{n!}{k! \cdot (n-k)!} = \binom{n}{k}$$

Ismétléses kombináció

n különböző elem közül k elemet kell kiválasztani. Egy elemet többször is kiválaszthatunk, a sorrend nem számít. A különböző kiválasztások száma:

$$C_n^{k,i} = \binom{n+k-1}{k}$$

- A kombinatorikus képleteket érdemes ismerni, viszont kiszámításuk szinte minden esetben számológéppel történik, így az n faktoriális és az n alatt a k billentyűk helyét célszerű észben tartani a gépünkön.
- Közép szintű érettségien az ismétléses kombinációra nem lesz szükségünk.

VARIÁCIÓ

Ismétlés nélküli variáció

n különböző elem közül $k \leq n$ elemet kell kiválasztani. Egy elemet csak egyszer választhatunk ki, a sorrend számít, vagyis ha ugyanazokat az elemeket más sorrendben választjuk ki, az más kiválasztásnak számít.

A különböző kiválasztások száma:

$$V_n^k = n \cdot (n-1) \cdot \dots \cdot (n-k+1) = \frac{n!}{(n-k)!}$$

Ismétléses variáció

n különböző elem közül k elemet kell kiválasztani. Egy elemet többször is kiválaszthatunk, a sorrend számít.

A különböző kiválasztások száma:

$$V_n^{k,i} = n^k$$

FAKTORIÁLISOK ÉRTÉKEI

$n!$ értékei $n = 0, 1, 2, \dots, 50$

$0! = 1$ $1! = 1$ $2! = 2$ $3! = 6$ $4! = 24$ $5! = 120$

4. táblázat

n	$n!$	n	$n!$	n	$n!$
6	720	21	$5,10909 \cdot 10^{19}$	36	$3,71993 \cdot 10^{41}$
7	5 040	22	$1,12400 \cdot 10^{21}$	37	$1,37638 \cdot 10^{43}$
8	40 320	23	$2,58520 \cdot 10^{22}$	38	$5,23023 \cdot 10^{44}$
9	362 880	24	$6,20448 \cdot 10^{23}$	39	$2,03979 \cdot 10^{46}$
10	3 628 800	25	$1,55112 \cdot 10^{25}$	40	$8,15915 \cdot 10^{47}$
11	39 916 800	26	$4,03291 \cdot 10^{26}$	41	$3,34525 \cdot 10^{49}$
12	479 001 600	27	$1,08889 \cdot 10^{28}$	42	$1,40501 \cdot 10^{51}$
13	6 227 020 800	28	$3,04888 \cdot 10^{29}$	43	$6,04153 \cdot 10^{52}$
14	87 178 291 200	29	$8,84176 \cdot 10^{30}$	44	$2,65827 \cdot 10^{54}$
15	1 307 674 368 000	30	$2,65253 \cdot 10^{32}$	45	$1,19622 \cdot 10^{56}$
16	20 922 789 888 000	31	$8,22284 \cdot 10^{33}$	46	$5,50262 \cdot 10^{57}$
17	355 687 428 096 000	32	$2,63131 \cdot 10^{35}$	47	$2,58623 \cdot 10^{59}$
18	6 402 373 705 728 000	33	$8,68332 \cdot 10^{36}$	48	$1,24139 \cdot 10^{61}$
19	121 645 100 408 832 000	34	$2,95233 \cdot 10^{38}$	49	$6,08282 \cdot 10^{62}$
20	2 432 902 008 176 640 000	35	$1,03331 \cdot 10^{40}$	50	$3,04141 \cdot 10^{64}$

SZÁMELMÉLET

OSZTHATÓSÁG A TERMÉSZETES SZÁMOK KÖRÉBEN

Egy b természetes számot az a természetes szám osztójának nevezzük, ha létezik olyan c természetes szám, melyre teljesül, hogy $a = bc$.

Jelölés:

$b \mid a$ b osztója a -nak

Főbb oszthatósági szabályok ($n \in \mathbb{N}$)

$2 \mid n \Leftrightarrow$ ha n utolsó számjegye: 0, 2, 4, 6 vagy 8

$5 \mid n \Leftrightarrow$ ha n utolsó számjegye: 0 vagy 5

$4 \mid n \Leftrightarrow$ ha n utolsó két számjegyéből alkotott szám osztható 4-gyel

$8 \mid n \Leftrightarrow$ ha n utolsó három számjegyéből alkotott szám osztható 8-cal

$3 \mid n \Leftrightarrow$ ha n számjegyeinek összege osztható 3-mal

$9 \mid n \Leftrightarrow$ ha n számjegyeinek összege osztható 9-cel

$11 \mid n \Leftrightarrow$ ha n számjegyeit váltakozó előjellel összegezve 11-gyel osztható szám az eredmény

Prímszámok

Azokat a természetes számokat, amelyeknek pontosan két osztójuk van, prímszámoknak nevezzük.

A számelmélet alaptétele

Bármely $n > 1$ összetett egész szám egyértelműen bontható fel prímszámok szorzatára (a tényezők sorrendjétől eltekintve).

$n = p_1^{\alpha_1} p_2^{\alpha_2} \dots p_k^{\alpha_k}$ az $n > 1$ pozitív egész szám prímtényezői felbontása, $p_1, p_2, \dots, p_k$ az n különböző prímosztóit jelöli.

Legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös

Két vagy több pozitív egész szám legnagyobb közös osztójának a vizsgált számok közös osztói közül a legnagyobbat nevezzük.

Két vagy több pozitív egész szám legkisebb közös többszörösének a vizsgált számok közös többszörösei közül a legkisebbet nevezzük.

A k és az l pozitív egész szám legnagyobb közös osztójának a jele: $(k; l)$, a legkisebb közös többszörösüknek a jele: $[k; l]$.

Ha két pozitív egész szám legnagyobb közös osztója 1, akkor ezeket relatív prímszámoknak mondjuk.

- Itt találhatjuk a főbb oszthatósági szabályokat, melyekkel érdemes tisztában lennünk.
- Valamint a legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös többszörös fogalma is itt van feltüntetve, bár ezek nevéből is következtethetünk a jelentésükre. Más kérdés a relatív prím fogalma, melyet szintén oszthatósági feladatoknál használhatunk fel.

Osztók száma, osztók összege

Ha az n pozitív egész szám prímtényezős felbontása $n = p_1^{\alpha_1} p_2^{\alpha_2} \dots p_k^{\alpha_k}$, akkor n pozitív osztóinak a száma:

$$d(n) = (\alpha_1 + 1) (\alpha_2 + 1) \dots (\alpha_k + 1),$$

n pozitív osztóinak az összege:

$$s(n) = \frac{p_1^{\alpha_1+1} - 1}{p_1 - 1} \cdot \frac{p_2^{\alpha_2+1} - 1}{p_2 - 1} \dots \frac{p_k^{\alpha_k+1} - 1}{p_k - 1}.$$

OSZTHATÓSÁG AZ EGÉSZ SZÁMOK KÖRÉBEN

Egy b egész számot az a egész szám osztójának nevezzük, ha létezik olyan c egész szám, melyre teljesül, hogy

$$a = bc$$

Oszthatósági szabályok

$$a \mid b \text{ és } b \mid c \Rightarrow a \mid c$$

$$a \mid b \text{ és } a \mid c \Rightarrow a \mid (b + c), \quad a \mid (b - c)$$

$$\text{Ha } p \text{ prím és } p \mid ab \Rightarrow p \mid a \text{ vagy } p \mid b.$$

$$\text{Ha } n \mid ab \text{ és } (n, a) = 1 \Rightarrow n \mid b.$$

$$\text{Ha } (a, b) = 1 \text{ és } a \mid c, b \mid c \Rightarrow ab \mid c.$$

HATVÁNYOZÁS

Definíció

Az a valós szám n -edik ($n \in \mathbf{N}^+$, $n \geq 2$) hatványa olyan n -tényezős szorzat, melynek minden tényezője a , $a^1 = a$.

A HATVÁNYFOGALOM KITERJESZTÉSE

$$a^0 = 1$$

$$a \in \mathbf{R}, a \neq 0$$

A 0^0 hatványt nem értelmezzük.

$$a^{-n} = \frac{1}{a^n}$$

$$n \in \mathbf{N}^+, a \in \mathbf{R}, a \neq 0$$

$$\frac{p}{a^q} = \sqrt[q]{a^p}$$

$$p, q \in \mathbf{N}^+, q \neq 1, a > 0$$

$$a^{-\frac{p}{q}} = \frac{1}{\sqrt[q]{a^p}}$$

$$p, q \in \mathbf{N}^+, q \neq 1, a > 0$$

→ Ha ismerjük, hogy hogyan kell egy gyökös vagy törtes formát hatványkitevős alakra hozni, úgy sok munkát megtakaríthatunk magunknak.

A HATVÁNYOZÁS AZONOSSÁGAI TETSZŐLEGES R-BELI KITEVŐ ESETÉN

(Feltételezzük, hogy az összes szereplő kifejezés értelmezve van.)

Azonos alapú hatványok

$$a^n \cdot a^m = a^{n+m}$$

$$\frac{a^n}{a^m} = a^{n-m}$$

A hatvány hatványozása

$$(a^n)^m = a^{n \cdot m}$$

Azonos kitevőjű hatványok

$$a^n \cdot b^n = (ab)^n$$

$$\frac{a^n}{b^n} = \left(\frac{a}{b}\right)^n$$

GYÖKVONÁS

NÉGYZETGYÖK

Az $a \geq 0$ szám négyzetgyökének azt a nem negatív számot nevezzük, melynek négyzete a .

$\sqrt{a}$ az $a \geq 0$ szám négyzetgyökét jelöli.

AZONOSSÁGOK

$$\sqrt{a} \cdot \sqrt{b} = \sqrt{ab}$$

$$a, b \geq 0$$

$$\frac{\sqrt{a}}{\sqrt{b}} = \sqrt{\frac{a}{b}}$$

$$a \geq 0, b > 0$$

$$(\sqrt{a})^k = \sqrt{a^k}$$

$$a \geq 0$$

$$\sqrt{a^2} = |a|$$

AZ n -EDIK GYÖK FOGALMA

$$n \in \mathbb{N}^+ \setminus \{1\}$$

Ha $a \geq 0$ és n páros szám, akkor n -edik gyök a -n értjük azt a nem negatív számot, amelynek n -edik hatványa a .

Ha a tetszőleges valós szám és n páratlan szám, akkor n -edik gyök a -n értjük azt a számot, amelynek n -edik hatványa a .

→ A hatványozás azonosságai szinte mindegyik érettségiben megjelennek, főként exponenciális egyenletek kapcsán. Viszont a gyökvonás azonosságait nem kell feltétlenül alkalmazni tudnunk, ha ismerjük a 21-ik oldalon jelölteket.

A GYÖKVONÁS AZONOSSÁGAI

(Feltételezzük, hogy az összes szereplő kifejezés értelmezve van.)

Azonos alapú gyökök

$$\sqrt[n]{a} \cdot \sqrt[m]{a} = \sqrt[nm]{a^{n+m}}$$

$$\frac{\sqrt[n]{a}}{\sqrt[m]{a}} = \sqrt[nm]{a^{m-n}}$$

Egyéb azonosságok

$$\sqrt[n]{a^n} = a^{\frac{n}{m}}$$

$$\sqrt[n]{\sqrt[m]{a}} = \sqrt[n \cdot m]{a}$$

Azonos kitevőjű gyökök

$$\sqrt[n]{a} \cdot \sqrt[n]{b} = \sqrt[n]{ab}$$

$$\frac{\sqrt[n]{a}}{\sqrt[n]{b}} = \sqrt[n]{\frac{a}{b}}$$

LOGARITMUS

Definíció

Egy pozitív x valós szám a ($a > 0$, $a \neq 1$) alapú logaritmusának nevezzük azt a kitevőt, amelyre a -t emelve x -et kapunk. A kitevőt $\log_a x$ jelöli.

$$a^{\log_a x} = x \quad x > 0, a > 0, a \neq 1$$

$\lg x$ az $x > 0$ szám tízes alapú logaritmusának a jelölése

$\ln x$ az $x > 0$ szám természetes ($e \approx 2,718$) alapú logaritmusának a jelölése

AZONOSSÁGOK

(Feltételezzük, hogy az összes szereplő kifejezés értelmezve van.)

Azonos alapú logaritmusok

$$\log_a(xy) = \log_a x + \log_a y$$

$$\log_a x^n = n \log_a x$$

$$\log_a a = 1$$

$$\log_a \left(\frac{x}{y} \right) = \log_a x - \log_a y$$

$$\log_a \sqrt[n]{x} = \frac{1}{n} \log_a x$$

$$\log_a 1 = 0$$

Kapcsolat különböző alapú logaritmusok között

$$\log_a x = \frac{\log_b x}{\log_b a}$$

$$\log_a b \cdot \log_b a = 1$$

$$\log_a x = \log_{a^n} x^n$$

$$a^{\log_b c} = c^{\log_b a}$$

→ A logaritmus egy rémisztő fogalomnak tűnhet, de ha csak felületes is, de tisztában vagyunk a jelentésével, valamint ismerjük a fenti azonosságokat, úgy nem fognak nagy meglepetést okozni. Szintén fontos, hogy ne felejtünk el kikötést tenni.

ALGEBRAI KIFEJEZÉSEK, NEVEZETES AZONOSSÁGOK

ALGEBRAI KIFEJEZÉSEK

Számok, változók, a négy alpművelet és racionális kitevőjű hatványok szerepelhetnek bennük. Algebrai kifejezések pl.:

$$3a - 2b, \sqrt{a+b}, \frac{2a^2 - 5b^2}{a-b}.$$

Nem algebrai kifejezések pl.:

$$\log_3(x^2 - 4x), \sin x$$

RACIONÁLIS KIFEJEZÉSEK

Számok, változók és a négy alpművelet szerepelhetnek bennük. Ha az osztóban vagy a nevezőben nem szerepel változó, akkor racionális egész kifejezésről, egyébként racionális tört kifejezésről beszélünk.

AZ x VÁLTOZÓ n -ED FOKÚ POLINOMJA

Az x változó n -ed fokú polinomjának nevezzük az $a_n x^n + a_{n-1} x^{n-1} + \dots + a_1 x + a_0$ alakú kifejezést, ahol $a_i \in \mathbf{R}$ ($i = 0, 1, 2, \dots, n$), $a_n \neq 0$. Két polinom hányadosát algebrai törtnek nevezzük.

NEVEZETES AZONOSSÁGOK

$$(a+b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$$

$$(a-b)^2 = a^2 - 2ab + b^2$$

$$(a+b+c)^2 = a^2 + b^2 + c^2 + 2ab + 2ac + 2bc$$

$$(a+b)^3 = a^3 + 3a^2b + 3ab^2 + b^3$$

$$(a-b)^3 = a^3 - 3a^2b + 3ab^2 - b^3$$

$$a^2 - b^2 = (a-b)(a+b)$$

$$a^3 - b^3 = (a-b)(a^2 + ab + b^2)$$

$$a^3 + b^3 = (a+b)(a^2 - ab + b^2)$$

$$a^n - b^n = (a-b)(a^{n-1} + a^{n-2}b + \dots + ab^{n-2} + b^{n-1})$$

$$a^{2k+1} + b^{2k+1} = (a+b)(a^{2k} - a^{2k-1}b + \dots - ab^{2k-1} + b^{2k})$$

$$a^{2k} - b^{2k} = (a-b)(a^{2k-1} + a^{2k-2}b + \dots + ab^{2k-2} + b^{2k-1})$$

$$a-b \mid a^n - b^n$$

$$a+b \mid a^n - b^n, \quad \text{ha } n = 2k$$

$$a+b \mid a^n + b^n, \quad \text{ha } n = 2k+1$$

→ A fenti három nevezetes azonosság ismerete elengedhetetlen, figyeljünk arra, hogy négyzetre emelésnél ne maradjon le a középső $2ab$ -s rész.

EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK

EGYENLETEK

Egyismeretlenes egyenletek

Az $f(x) = g(x)$ alakú egy ismeretlent tartalmazó egyenlőséget egyismeretlenes egyenletnek nevezzük. Az egyenlet gyökeinek nevezzük az egyenlet alaphalmazának azon elemeit, amelyek igaz-
zá teszik az egyenlőséget. A gyökök összessége az egyenlet megoldáshalmaza.

Két egyenlet ekvivalens, ha az alaphalmazuk közös és megoldáshalmazuk egyenlő.

Az olyan átalakításokat, amelyek egy egyenletet vele ekvivalens egyenletbe visznek át, ekviva-
lens átalakításoknak nevezzük.

Ekvivalens átalakítások

$$\begin{aligned} f(x) = g(x) &\Leftrightarrow f(x) + c = g(x) + c & c \in \mathbf{R} \\ f(x) = g(x) &\Leftrightarrow cf(x) = cg(x) & c \in \mathbf{R}, c \neq 0 \end{aligned}$$

Néhány egyenlettípus

Elsőfokú egyismeretlenes egyenlet

$$ax + b = 0 \quad a, b \in \mathbf{R}, \quad a \neq 0$$

$$\text{Megoldóképlete: } x = -\frac{b}{a}$$

Másodfokú egyenlet

$$ax^2 + bx + c = 0 \quad a, b, c \in \mathbf{R}, \quad a \neq 0 \quad \text{vagy} \quad x^2 + px + q = 0 \quad p, q \in \mathbf{R}$$

Megoldóképlete:

$$x_{1,2} = \frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a}$$

$$x_{1,2} = -\frac{p}{2} \pm \sqrt{\left(\frac{p}{2}\right)^2 - q}$$

Gyöktényezős alak:

$$a(x - x_1)(x - x_2) = 0$$

$$(x - x_1)(x - x_2) = 0.$$

A gyökök és együtthatók közötti összefüggések (Viète-formulák):

$$x_1 + x_2 = -\frac{b}{a}$$

$$x_1 + x_2 = -p$$

$$x_1 x_2 = \frac{c}{a}$$

$$x_1 x_2 = q$$

Diszkriminánsa:

$$D = b^2 - 4ac$$

$$D = \left(\frac{p}{2}\right)^2 - q$$

Ha $D > 0$, az egyenletnek két különböző valós gyöke van.

Ha $D = 0$, az egyenletnek egy valós gyöke van.

Ha $D < 0$, az egyenletnek nincs valós gyöke.

→ A másodfokú egyenlet megoldóképletét régen álunkból keltve is illett tudnunk, viszont ha elég okos a számológépünk, akkor már az ezzel való bajlódást is elkerülhetjük, hiszen az érettségin elegendő csak a gyököket megadnunk a teljes pontszámért.

→ Néhány esetben viszont hasznosnak bizonyulhat a gyöktényezős alak ismerete is

EGYENLŐTLENSÉGEK

Ha a változót is tartalmazó $f(x)$ és $g(x)$ kifejezéseket a $>$, $\geq$, $<$, $\leq$ jelek valamelyikével kapcsoljuk össze, egyismeretlenes egyenlőtlenséget kapunk.

Az egyenlőtlenség megoldása

Az egyenlőtlenség megoldásának nevezzük az egyenlőtlenség alaphalmazának mindazon elemeit, amelyek igazsá teszik az egyenlőtlenséget. Egyenlőtlenséget megoldani annyit tesz, mint megadni az összes megoldását (vagy bebizonyítani, hogy nincs megoldása).

Egyenlőtlenségek átalakítása

Ha $f(x) < g(x)$, akkor $f(x) + c < g(x) + c$.

Ha $f(x) < g(x)$ és $c > 0$, akkor $cf(x) < cg(x)$.

Ha $f(x) < g(x)$ és $c < 0$, akkor $cf(x) > cg(x)$.

NEVEZETES KÖZEPEK

Számtani közép

$$A = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_n}{n} \quad x_1, x_2, \dots, x_n \in \mathbf{R}$$

Súlyozott számtani közép

$$A^* = \frac{p_1 x_1 + p_2 x_2 + \dots + p_n x_n}{p_1 + p_2 + \dots + p_n}$$

$$x_1, x_2, \dots, x_n \in \mathbf{R}, \quad p_1, p_2, \dots, p_n \in \mathbf{N}^+$$

Mértani közép

$$G = \sqrt[n]{x_1 x_2 \dots x_n} \quad x_1, x_2, \dots, x_n \geq 0$$

Négyzetes közép

$$Q = \sqrt{\frac{x_1^2 + x_2^2 + \dots + x_n^2}{n}} \quad x_1, x_2, \dots, x_n \geq 0$$

k -adik hatványközep $k \in \mathbf{N}, k > 2$

$$Q_k = \sqrt[k]{\frac{x_1^k + x_2^k + \dots + x_n^k}{n}} \quad x_1, x_2, \dots, x_n \geq 0$$

Harmonikus közép

$$H = \frac{n}{\frac{1}{x_1} + \frac{1}{x_2} + \dots + \frac{1}{x_n}} \quad x_1, x_2, \dots, x_n > 0$$

→ Az aritmetikai és a geometria középről jó tudni, hogy a számtani közepet (hétköznapiabb nevén átlagot) és mértani közepet jelentik.

A KÖZEPEK KÖZÖTT FENNÁLLÓ NEVEZETES EGYENLŐTLENSÉGEK

Ha $x_1, x_2, \dots, x_n > 0$ és $k > 2$, akkor

$$\min \{x_1, x_2, \dots, x_n\} \leq H \leq G \leq A \leq Q \leq Q_k \leq \max \{x_1, x_2, \dots, x_n\}.$$

Bármely kettő között az egyenlőség akkor és csak akkor áll fenn, ha $x_1 = x_2 = \dots = x_n$.

SOROZATOK

Definíciók, jelölések

A pozitív egész számok halmazán értelmezett olyan függvényeket, amelyeknek értékkészlete valós számokból áll, számsorozatoknak nevezzük.

Általában a sorozat első tagját a_1 -gyel, n -edik tagját a_n -nel, a sorozat első n tagjának az összegét S_n -nel jelöljük.

SPECIÁLIS SOROZATOK ÉS SOROK

Számtani sorozat

Első tagja a_1 , továbbá $n > 1$ esetén $a_n = a_{n-1} + d$, ahol d a sorozatra jellemző állandó, a sorozat különbsége, differenciája.

$$a_n = a_1 + (n-1)d$$

$$a_n = \frac{a_{n-1} + a_{n+1}}{2} \quad n > 1$$

$$S_n = \frac{a_1 + a_n}{2} n = \frac{[2a_1 + (n-1)d]n}{2}$$

Mértani sorozat

Első tagja a_1 , továbbá $n > 1$ esetén $a_n = a_{n-1}q$, ahol $q \neq 0$ a sorozatra jellemző állandó, a sorozat hányadosa (kvóciense).

$$a_n = a_1 \cdot q^{n-1}$$

$$|a_n| = \sqrt{a_{n-1}a_{n+1}} \quad n > 1$$

$$S_n = a_1 \frac{q^n - 1}{q - 1} \quad \text{ha } q \neq 1$$

$$S_n = na_1 \quad \text{ha } q = 1$$

Mértani sor

Az olyan sorozatot, amelynek n -edik tagja egy adott mértani sorozat első n tagjának összegével egyenlő, mértani sornak nevezzük.

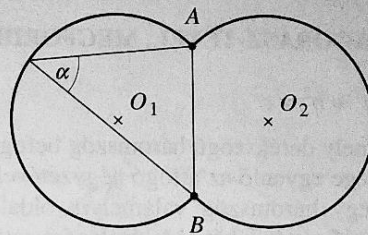
A mértani sor konvergens, ha $|q| < 1$.

Ha a mértani sor konvergens, akkor a határértékét a sor összegének nevezzük: $S = \frac{a_1}{1-q}$.

→ A számtani és a mértani sorozatokra vonatkozó fontosabb szabályok.

Látókörv

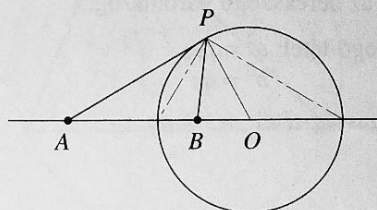
Ha α konvex szög, akkor azoknak a pontoknak a halmaza egy síkban, amelyekből egy, a síkra illeszkedő $\overline{AB}$ szakasz α szögben látszik; két, az AB egyenesre tengelyesen szimmetrikus körívből álló pontthalmaz, amelynek A és B nem eleme.

Apolloniosz tétele

$$\frac{\overline{PA}}{\overline{PB}} = \lambda \neq 1$$

A sík azon pontjainak a halmaza, amelyeknek egy a síkban fekvő szakasz két végpontjától mért távolságának aránya 1-től különböző állandó, egy kör.

SOKSZÖGEK

Az n oldalú konvex sokszög átlóinak száma: $\frac{n(n-3)}{2}$.

Az n oldalú sokszög belső szögeinek az összege: $(n-2)180^\circ$.

Az n oldalú konvex sokszög külső szögeinek az összege: 360° .

Az n oldalú szabályos n -szög szögének nagysága: $\frac{(n-2)180^\circ}{n}$.

FONTOSABB ELEMI GEOMETRIAI ÖSSZEFÜGGÉSEK

PÁRHUZAMOS SZELŐK TÉTELE

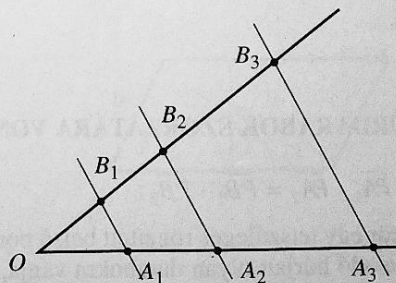
$$\frac{\overline{B_1B_2}}{\overline{B_2B_3}} = \frac{\overline{A_1A_2}}{\overline{A_2A_3}}$$

$$\frac{\overline{A_1B_1}}{\overline{A_2B_2}} = \frac{\overline{OA_1}}{\overline{OA_2}} = \frac{\overline{OB_1}}{\overline{OB_2}}$$

Ha egy szög szárait párhuzamosokkal metsszük, akkor az egyik száron keletkező szakaszok aránya megegyezik a másik száron keletkező megfelelő szakaszok arányával.

A tétel megfordítása:

Ha két egyenes egy szög száraiból olyan szakaszokat vág le, amelyeknek az aránya mind a két száron ugyanaz, akkor a két egyenes párhuzamos.

→ Találhatunk itt néhány sokszögre vonatkozó összefüggést is, melyek az oldalak számából következtetnek az egyes adatokra.

PITAGORASZ-TÉTEL, MEGFORDÍTÁSA, BEFOGÓ-TÉTEL, MAGASSÁG-TÉTEL

$$a^2 + b^2 = c^2$$

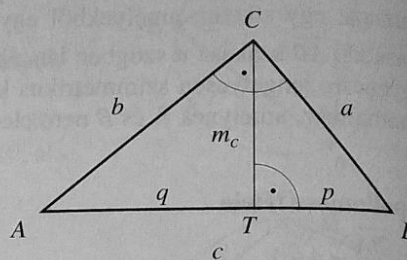
Bármely derékszögű háromszög befogóinak négyzetösszege egyenlő az átfogó négyzetével.

Ha egy háromszög valamelyik oldalának négyzete egyenlő a másik két oldalának négyzetösszegével, akkor az derékszögű háromszög.

Befogó-tétel: $a^2 = pc$;

$$b^2 = qc$$

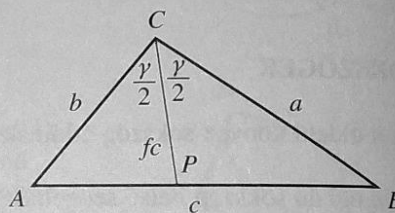
Magasság-tétel: $m_c^2 = pq$

SZÖGFELEZŐ TÉTELE

$$\frac{\overline{PA}}{\overline{PB}} = \frac{b}{a}$$

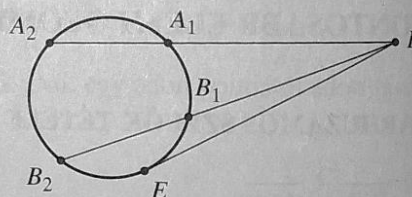
A háromszög szögfelezője a szemközti oldalt a szomszédos oldalak arányában osztja ketté.

KÖRÉRINTŐ ÉS SZELŐ KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉS

$$\overline{PA_1} \cdot \overline{PA_2} = \overline{PB_1} \cdot \overline{PB_2} = \overline{PE}^2$$

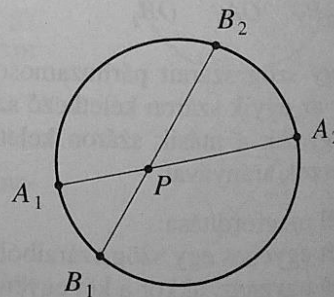
Egy körhöz egy külső pontból húzott tetszőleges szelő körig terjedő szakaszai hosszának a szorzata egyenlő a pontból a körhöz húzott érintőszakasz négyzetével.

HÚRDARABOK SZORZATÁRA VONATKOZÓ ÖSSZEFÜGGÉS

$$\overline{PA_1} \cdot \overline{PA_2} = \overline{PB_1} \cdot \overline{PB_2}$$

A kör egy tetszőleges rögzített belső pontja a kör rajta áthaladó húrjait olyan darabokra vágja, melyek szorzata állandó.

→ A Pitagorasz tétel már 8. osztály óta kísért minket, viszont akár a sík-, akár a térgeometria feladatoknál nagy hasznát vehetjük.

SÍKIDOMOK KERÜLETE, TERÜLETE

HÁROMSZÖG

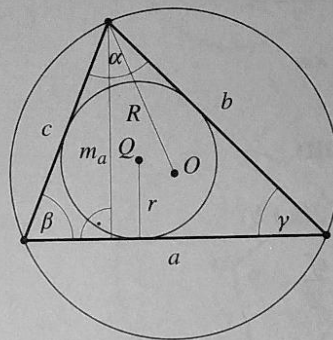
$$K = a + b + c = 2s$$

$$T = \frac{a \cdot m_a}{2} = \frac{ab \cdot \sin \gamma}{2} = \frac{a^2 \cdot \sin \beta \cdot \sin \gamma}{2 \sin \alpha}$$

$$T = \frac{abc}{4R}$$

$$T = sr \quad s = \frac{a+b+c}{2}$$

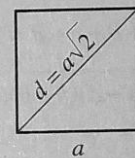
$$\text{Héron-képlet: } T = \sqrt{s(s-a)(s-b)(s-c)}$$

NÉGYZET

$$K = 4a^2$$

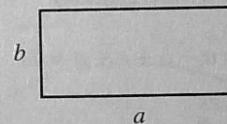
$$T = a^2 = \frac{d^2}{2}$$

TÉGLALAP

$$K = 2(a + b)$$

$$T = ab$$

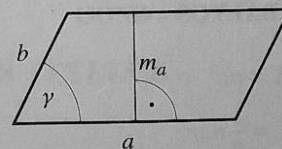

PARALELOGRAMMA

$$K = 2(a + b)$$

$$T = am_a$$

$$T = ab \sin \gamma$$

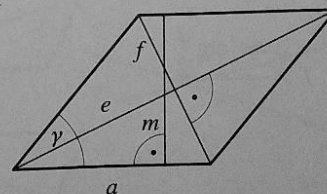
ROMBUSZ

$$K = 4a$$

$$T = am$$

$$T = \frac{ef}{2}$$

$$T = a^2 \sin \gamma$$

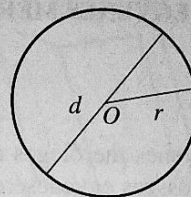
- A háromszög fent jelölt képletei közül is inkább a trigonometrikus az, amelyet minden feladatnál fel tudunk használni. A többi akkor érdemes használni, ha a feladat a köré- vagy belé írható körök sugarait is számonkéri.
- A speciális négyszögek területképleteit jó ismernünk, de sok esetben elegendő, ha két háromszögre osztjuk fel, és külön-külön határozzuk meg.

KÖR

$$K = 2r\pi$$

$$T = r^2\pi$$

$$T = \frac{d^2\pi}{4}$$

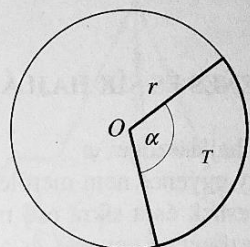
KÖRCEKK

$$i = r\hat{\alpha},$$

$$T = \frac{ri}{2} = \frac{r^2\hat{\alpha}}{2} \quad \hat{\alpha}: \text{a szög radiánban mért mértéke}$$

$$i = \frac{r\alpha\pi}{180}$$

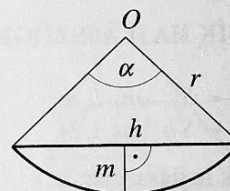
$$T = \frac{r^2\alpha\pi}{360} \quad \alpha: \text{a szög fokban mért mértéke}$$

KÖRSZELET

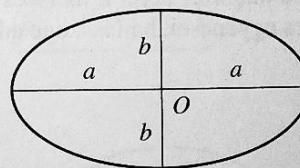
$$T = \frac{1}{2}[ri - h(r - m)] = \frac{1}{2}r^2(\hat{\alpha} - \sin\alpha)$$

$\hat{\alpha}$: a szög radiánban mért mértéke

ELLIPSZIS

$$T = ab\pi$$

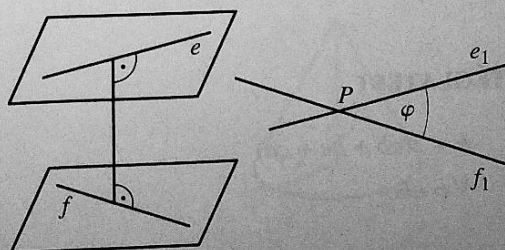

FONTOSABB TÉRGEOMETRIAI FOGALMAK ÉS TÉTELEK

KITÉRŐ EGYENESEK TÁVOLSÁGA ÉS SZÖGE

Az e és f kitérő egyenesek távolsága a rájuk illeszkedő egymással párhuzamos síkok távolsága.

Az e és f kitérő egyenesek szögén a tér egy tetszőleges P pontján átmenő e -vel és f -fel párhuzamos, e_1 és f_1 egyenesek hajlásszögét értjük.

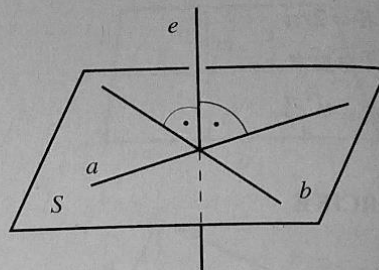
- A kör kerület- és területképlete megkerülhetetlen, egyszerű, de minden érettségien előforduló dolog.
- A körcekk területét általában a kúp kiterített palástjának meghatározásához szoktuk használni, de a középponti szöget is így tudjuk meghatározni.

SÍK ÉS EGYENES MERŐLEGESSÉGE, SÍKRA MERŐLEGES EGYENES TÉTELE

$$\begin{aligned} a &\perp e \\ b &\perp e \end{aligned}$$

Az e egyenes merőleges az S síkra, ha e merőleges az S sík összes egyenesére.

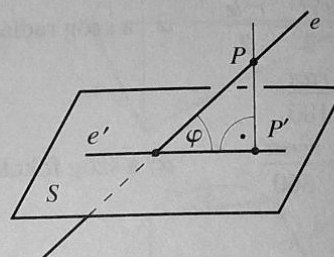
Ha az e egyenes merőleges egy S sík két nem párhuzamos egyenesére, akkor e merőleges S bármely egyenesére is.

EGYENES ÉS SÍK HAJLÁSSZÖGE

e és S hajlásszöge: φ

Ha egy egyenes nem merőleges egy síkra, akkor az egyenesnek és a síkra eső merőleges vetületének a hajlásszögét az egyenes és a sík hajlásszögének nevezzük.

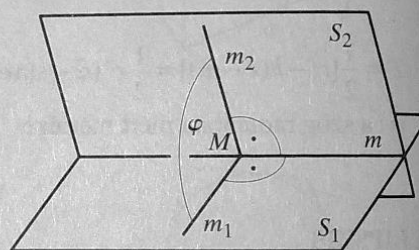

KÉT SÍK HAJLÁSSZÖGE

$$\begin{aligned} m_1 &\perp S_1, & m_1 &\perp m \\ m_2 &\perp S_2, & m_2 &\perp m \end{aligned}$$

A síkok hajlásszöge: φ .

A két sík metszévonalának egy tetszőleges pontjában a síkokon belül a metszévonalra állított merőleges egyenesek hajlásszöge adja a két sík hajlásszögét.

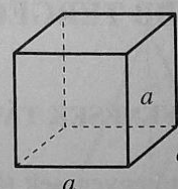

TESTEK FELSZÍNE, TÉRFOGATA

KOCKA

$$A = 6a^2$$

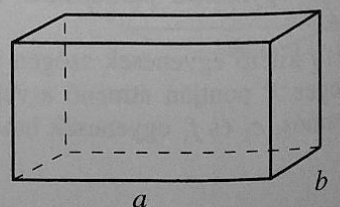
$$V = a^3$$

TÉGLATEST

$$A = 2(ab + bc + ca)$$

$$V = abc$$

→ Térgometria feladatok megoldása során szinte biztosan meg kell határoznunk az adott test felszínét vagy térfogatát. Ezekhez találunk hasznos képleteket a következő oldalakon.

HASÁB

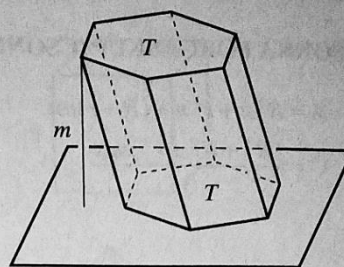
$$A = 2T + P$$

$$V = Tm$$

T : alapterület

P : palástterület (az oldallapok területösszege)

m : magasság

GÚLA

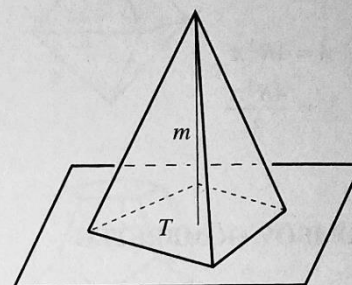
$$A = T + P$$

$$V = \frac{Tm}{3}$$

T : alapterület

P : palástterület (az oldallapok területösszege)

m : magasság

CSONKAGÚLA

$$A = T + t + P$$

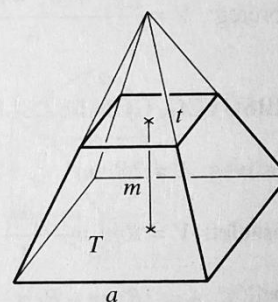
$$V = \frac{(T + \sqrt{Tt} + t)m}{3}$$

T : az alaplappal területe

t : a fedőlap területe

P : palástterület (az oldallapok területösszege)

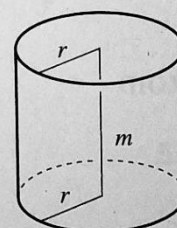
m : magasság

FORGÁSHENGER (KÖRHENGER)

$$A = 2r^2\pi + 2r\pi m$$

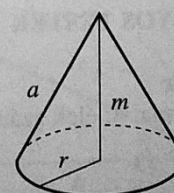
$$V = r^2\pi m$$

FORGÁSKÚP (KÖRKÚP)

$$A = r^2\pi + r\pi a$$

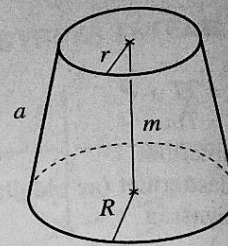
$$V = \frac{r^2\pi m}{3}$$

CSONKA FORGÁSKÚP (CSONKA KÖRKÚP)

$$A = R^2 \pi + r^2 \pi + (R + r)a\pi$$

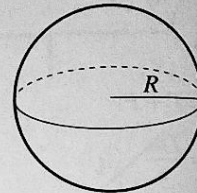
$$V = \frac{(R^2 + Rr + r^2)m\pi}{3}$$

GÖMB

$$A = 4R^2 \pi$$

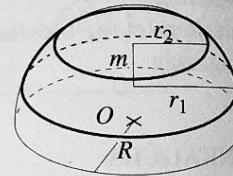
$$V = \frac{4R^3 \pi}{3}$$

GÖMBÖV, GÖMBRÉTEG

Gömböv: $A = 2R\pi m$

Gömbréteg: $V = \frac{(3r_1^2 + 3r_2^2 + m^2)m\pi}{6}$

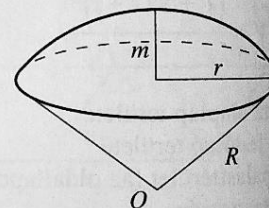
GÖMBSÜVEG, GÖMBSZELET, GÖMBCIKK

Gömbösüveg: $A = 2R\pi m$

Gömb szelet: $V = Rm^2 \pi - \frac{m^3 \pi}{3}$

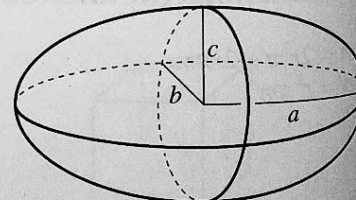
Gömbcikk: $A = 2R\pi m + Rr\pi$

$$V = \frac{2R^2 m \pi}{3}$$

ELLIPSZOID

$$V = \frac{4abc\pi}{3}$$

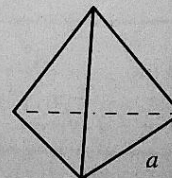
SZABÁLYOS TESTEK

Tetraéder

lapok száma: 4; élek száma: 6; csúcsok száma: 4

$$A = a^2 \sqrt{3}$$

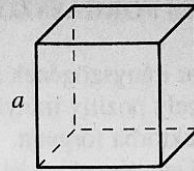
$$V = \frac{a^3 \sqrt{2}}{12}$$

Hexaéder (kocka)

lapok száma: 6; élek száma: 12; csúcsok száma: 8

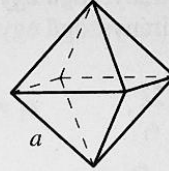
$$A = 6a^2$$
$$V = a^3$$

Oktaéder

lapok száma: 8; élek száma: 12; csúcsok száma: 6

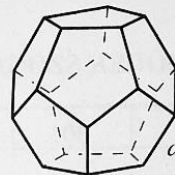
$$A = 2a^2\sqrt{3}$$
$$V = \frac{a^3\sqrt{2}}{3}$$

Dodekaéder

lapok száma: 12; élek száma: 30; csúcsok száma: 20

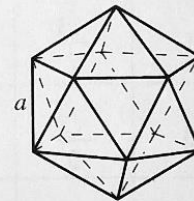
$$A = 3a^2\sqrt{25+10\sqrt{5}}$$
$$V = \frac{a^3(15+7\sqrt{5})}{4}$$

Ikozaéder

lapok száma: 20; élek száma: 30; csúcsok száma: 12

$$A = 5a^2\sqrt{3}$$
$$V = \frac{a^3(15+5\sqrt{5})}{12}$$

TRIGONOMETRIA

SZÖGFÜGGVÉNYEK DERÉKSZÖGŰ HÁROMSZÖGBEN

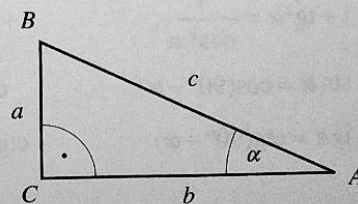
$ABC\Delta$ α hegyesszöget tartalmazó derékszögű háromszög.

$$\sin \alpha = \frac{a}{c} = \frac{\text{szöggel szemközti befogó}}{\text{átfogó}}$$

$$\cos \alpha = \frac{b}{c} = \frac{\text{szög melletti befogó}}{\text{átfogó}}$$

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{a}{b} = \frac{\text{szöggel szemközti befogó}}{\text{szög melletti befogó}}$$

$$\operatorname{ctg} \alpha = \frac{b}{a} = \frac{\text{szög melletti befogó}}{\text{szöggel szemközti befogó}}$$

→ A Pitagorasz tétel mellett érdemes tudnunk még a fenti trigonometrikus definíciókról is, ha a szög meghatározása lenne a feladat.

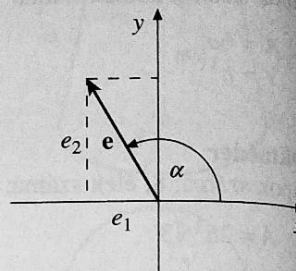
TETSZŐLEGES FORGÁSSZÖG SZÖGFÜGGVÉNYEI

Egy $\mathbf{v} \neq \mathbf{0}$ vektor irányszögének azt a forgásszöget nevezzük, amely az x tengely pozitív irányába mutató egységvektort $\mathbf{v}$ -vel egyállású vektorba forgatja.

$\mathbf{e}$: α irányszögű egységvektor $|\mathbf{e}| = 1$

$\sin \alpha = e_2$ az α irányszögű egységvektor második koordinátája

$\cos \alpha = e_1$ az α irányszögű egységvektor első koordinátája

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{\sin \alpha}{\cos \alpha} = \frac{e_2}{e_1}, \quad e_1 \neq 0, \alpha \neq \frac{\pi}{2} + k\pi \quad k \in \mathbb{Z}$$

$$\operatorname{ctg} \alpha = \frac{\cos \alpha}{\sin \alpha} = \frac{e_1}{e_2}, \quad e_2 \neq 0, \alpha \neq k\pi \quad k \in \mathbb{Z}$$

NEVEZETES SZÖGEK SZÖGFÜGGVÉNYEI

9. táblázat

	0°	30°	45°	60°	90°	180°	270°	360°
sin	0	$\frac{1}{2}$	$\frac{\sqrt{2}}{2}$	$\frac{\sqrt{3}}{2}$	1	0	-1	0
cos	1	$\frac{\sqrt{3}}{2}$	$\frac{\sqrt{2}}{2}$	$\frac{1}{2}$	0	-1	0	1
tg	0	$\frac{\sqrt{3}}{3}$	1	$\sqrt{3}$	-	0	-	0
ctg	-	$\sqrt{3}$	1	$\frac{\sqrt{3}}{3}$	0	-	0	-

ÖSSZEFÜGGÉSEK EGY SZÖG KÜLÖNBÖZŐ SZÖGFÜGGVÉNYEI KÖZÖTT

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{\sin \alpha}{\cos \alpha},$$

$$\operatorname{ctg} \alpha = \frac{\cos \alpha}{\sin \alpha},$$

$$\operatorname{ctg} \alpha = \frac{1}{\operatorname{tg} \alpha},$$

$$\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1,$$

$$1 + \operatorname{tg}^2 \alpha = \frac{1}{\cos^2 \alpha},$$

$$1 + \operatorname{ctg}^2 \alpha = \frac{1}{\sin^2 \alpha},$$

$$\sin \alpha = \cos(90^\circ - \alpha),$$

$$\cos \alpha = \sin(90^\circ - \alpha),$$

$$\operatorname{tg} \alpha = \operatorname{ctg}(90^\circ - \alpha),$$

$$\operatorname{ctg} \alpha = \operatorname{tg}(90^\circ - \alpha)$$

→ Ritkán, és főként a trigonometrikus egyenletekben, de előfordulhat, hogy szükségünk lesz a fenti két összefüggésre, ha helyettesítésre kerülne sor.

Többszörös és félszögek szögfüggvénye

$$\sin 2\alpha = 2 \sin \alpha \cos \alpha$$

$$\sin 3\alpha = -4 \sin^3 \alpha + 3 \sin \alpha$$

$$\operatorname{tg} 2\alpha = \frac{2 \operatorname{tg} \alpha}{1 - \operatorname{tg}^2 \alpha}$$

$$\sin^2 \alpha = \frac{1 - \cos 2\alpha}{2}$$

$$\left| \sin \frac{\alpha}{2} \right| = \sqrt{\frac{1 - \cos \alpha}{2}}$$

$$\left| \cos \frac{\alpha}{2} \right| = \sqrt{\frac{1 + \cos \alpha}{2}}$$

$$\left| \operatorname{tg} \frac{\alpha}{2} \right| = \sqrt{\frac{1 - \cos \alpha}{1 + \cos \alpha}}$$

$$\left| \operatorname{ctg} \frac{\alpha}{2} \right| = \sqrt{\frac{1 + \cos \alpha}{1 - \cos \alpha}}$$

$$\cos 2\alpha = \cos^2 \alpha - \sin^2 \alpha$$

$$\cos 3\alpha = 4 \cos^3 \alpha - 3 \cos \alpha$$

$$\operatorname{ctg} 2\alpha = \frac{\operatorname{ctg}^2 \alpha - 1}{2 \operatorname{ctg} \alpha}$$

$$\cos^2 \alpha = \frac{1 + \cos 2\alpha}{2}$$

$$\operatorname{tg} \frac{\alpha}{2} = \frac{1 - \cos \alpha}{\sin \alpha} = \frac{\sin \alpha}{1 + \cos \alpha}$$

$$\operatorname{ctg} \frac{\alpha}{2} = \frac{1 + \cos \alpha}{\sin \alpha} = \frac{\sin \alpha}{1 - \cos \alpha}$$

HÁROMSZÖGEKRE VONATKOZÓ TRIGONOMETRIKUS TÉTELEK

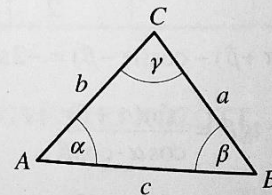
Színusztétel

A háromszög oldalainak aránya megegyezik az oldalakkal szemkötti szögek szinuszaik arányával.

$$a : b : c = \sin \alpha : \sin \beta : \sin \gamma$$

$$\frac{a}{\sin \alpha} = \frac{b}{\sin \beta} = \frac{c}{\sin \gamma} = 2R$$

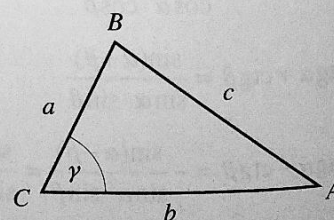
(R a háromszög köré írt kör sugara)

Koszinusztétel

$$c^2 = a^2 + b^2 - 2ab \cos \gamma$$

A háromszög egyik oldalának négyzete egyenlő a másik két oldal négyzetének összegéből levonva ezeknek az oldalaknak és a közbezárt szög koszinuszának a kétszeres szorzatát.

→ A síkgeometria feladatok megoldásához többnyire elengedhetetlen a fenti szinusz- és koszinusztételek alkalmazásának elsajátítása.

Tangenstétel

$$\frac{a-b}{a+b} = \frac{\operatorname{tg} \frac{\alpha-\beta}{2}}{\operatorname{tg} \frac{\alpha+\beta}{2}}$$

TRIGONOMETRIKUS EGYENLETEK MEGOLDÁSÁNÁL HASZNÁLT ÖSSZEFÜG-GÉSEK

$$\sin \alpha = \sin \beta \quad \Rightarrow \quad \alpha = \beta + 2k\pi \quad \text{vagy} \quad \alpha = \pi - \beta + 2k\pi \quad k \in \mathbb{Z}$$

$$\cos \alpha = \cos \beta \quad \Rightarrow \quad \alpha = \beta + 2k\pi \quad \text{vagy} \quad \alpha = -\beta + 2k\pi \quad k \in \mathbb{Z}$$

$$\operatorname{tg} \alpha = \operatorname{tg} \beta \quad \Rightarrow \quad \alpha = \beta + k\pi \quad k \in \mathbb{Z}$$

$$\operatorname{ctg} \alpha = \operatorname{ctg} \beta \quad \Rightarrow \quad \alpha = \beta + k\pi \quad k \in \mathbb{Z}$$

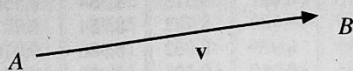
$$a \sin \alpha + b \cos \alpha = A \sin (\alpha + \varphi), \quad \text{ahol } A = \sqrt{a^2 + b^2}; \quad \operatorname{tg} \varphi = \frac{b}{a} \quad a \neq 0$$

$$a \sin \alpha + b \cos \alpha = A \cos (\alpha - \varphi), \quad \text{ahol } A = \sqrt{a^2 + b^2}; \quad \operatorname{tg} \varphi = \frac{a}{b} \quad b \neq 0$$

→ Sajnos a számológépünk gyorsan számol ugyan, de ne hagyatkozzunk mindenben rá. Ha trigonometrikus egyenletet oldunk meg, tartsuk észben, hogy sokszor két megoldása van a feladatnak. Szinusznál α és $180^\circ - \alpha$, koszinusznál pedig α és $-\alpha$.

VEKTOROK

JELÖLÉSEK

$\vec{AB}$

$\mathbf{v}$

A vektor hosszát a vektor abszolút értékének nevezzük.
A $\mathbf{v}$ vektor abszolút értékének jelölése $|\mathbf{v}|$.

Egyenlő vektorok

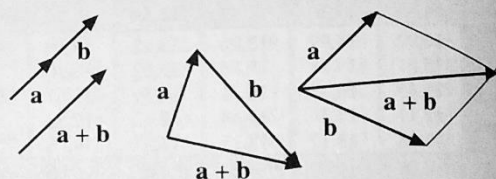
Ellentett vektorok

VEKTORMŰVELETEK

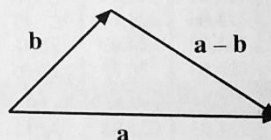
Vektorok összeadása

$$\begin{aligned} \mathbf{a} + \mathbf{b} &= \mathbf{b} + \mathbf{a} \\ (\mathbf{a} + \mathbf{b}) + \mathbf{c} &= \mathbf{a} + (\mathbf{b} + \mathbf{c}) = \mathbf{a} + \mathbf{b} + \mathbf{c} \\ |\mathbf{a} + \mathbf{b}| &\leq |\mathbf{a}| + |\mathbf{b}| \end{aligned}$$

Két vektor különbsége

$$\begin{aligned} \mathbf{a} - \mathbf{b} &= \mathbf{a} + (-\mathbf{b}) \\ ||\mathbf{a}| - |\mathbf{b}|| &\leq |\mathbf{a} - \mathbf{b}| \leq |\mathbf{a}| + |\mathbf{b}| \end{aligned}$$

Vektor szorzása skalárral

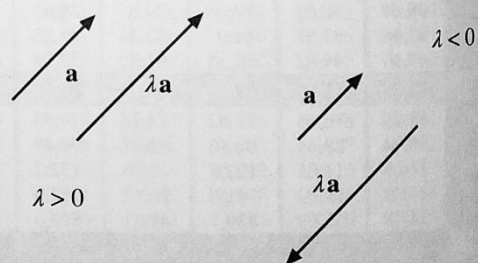
$$\begin{aligned} \mathbf{b} &= \lambda \mathbf{a} \\ |\mathbf{b}| &= |\lambda| |\mathbf{a}| \\ \mathbf{a} \text{ és } \lambda \mathbf{a} &\text{ egyirányú, ha } \lambda > 0 \\ &\text{különböző irányú, ha } \lambda < 0 \end{aligned}$$

$$\lambda \mathbf{a} = \mathbf{0}, \text{ ha } \lambda = 0$$

$$\lambda \mathbf{a} + \lambda \mathbf{b} = \lambda(\mathbf{a} + \mathbf{b})$$

$$\lambda \mathbf{a} + \mu \mathbf{a} = (\lambda + \mu)\mathbf{a}$$

$$(\lambda\mu)\mathbf{a} = \lambda(\mu\mathbf{a})$$

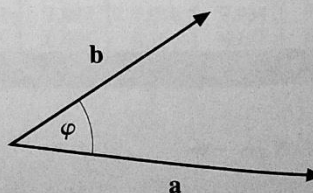

Két vektor skaláris szorzata

$$\mathbf{a} \cdot \mathbf{b} = |\mathbf{a}| |\mathbf{b}| \cdot \cos \varphi$$

$$\mathbf{a} \cdot \mathbf{b} = \mathbf{b} \cdot \mathbf{a}$$

$$\mathbf{a} \cdot \mathbf{a} = |\mathbf{a}|^2$$

→ Amennyiben egy koordináta geometriai feladat vektorok által bezárt szöget kér számon, úgy biztosan a skaláris szorzat képletét kell felhasználnunk. Ezen és a következő oldalon találjuk a két típust, sok esetben ezeket kell egyenlővé tennünk egymással.

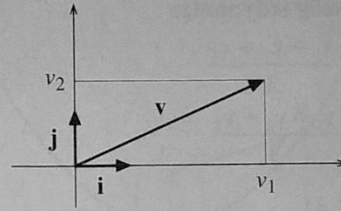
VEKTOR KOORDINÁTÁK

i, j egységvektorok

$$\mathbf{v} = v_1 \mathbf{i} + v_2 \mathbf{j}$$

$$\mathbf{v}(v_1; v_2)$$

A **v** vektor koordinátái v_1, v_2 .

Műveletek:

$$\mathbf{a}(a_1; a_2), \quad \mathbf{b}(b_1; b_2) \quad \lambda \in \mathbf{R} \text{ esetén}$$

$$\mathbf{a} + \mathbf{b} = (a_1 + b_1)\mathbf{i} + (a_2 + b_2)\mathbf{j}$$

$$\mathbf{a} - \mathbf{b} = (a_1 - b_1)\mathbf{i} + (a_2 - b_2)\mathbf{j}$$

$$\lambda \mathbf{a} = \lambda a_1 \mathbf{i} + \lambda a_2 \mathbf{j}$$

$$\mathbf{a} \cdot \mathbf{b} = a_1 b_1 + a_2 b_2$$

$$|\mathbf{a}| = \sqrt{a_1^2 + a_2^2}$$

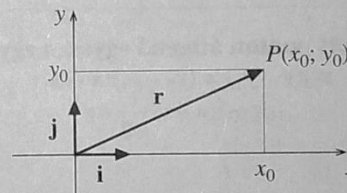
← Így számoljuk ki egy vektor hosszát

KOORDINÁTA-GEOMETRIA

DESCARTES-FÉLE DERÉKSZÖGŰ KOORDINÁTÁK

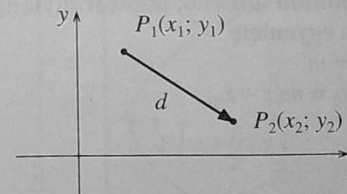
$$\mathbf{r} = x_0 \mathbf{i} + y_0 \mathbf{j}$$

$$\mathbf{r}(x_0; y_0)$$

Két pont távolsága

$$d = |\overrightarrow{P_1 P_2}| = \sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2}$$

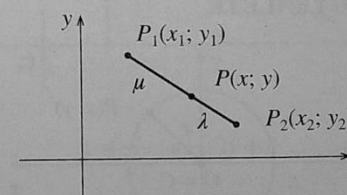

Osztópont koordinátái

$$\frac{\overline{PP_1}}{\overline{PP_2}} = \frac{\mu}{\lambda}$$

$$x = \frac{\lambda x_1 + \mu x_2}{\lambda + \mu}$$

$$y = \frac{\lambda y_1 + \mu y_2}{\lambda + \mu}$$

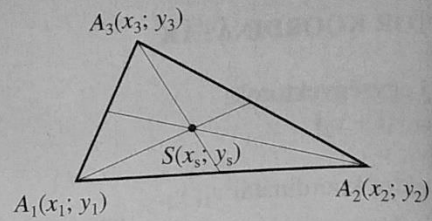
$$\text{Felezőpont koordinátái} \quad x = \frac{x_1 + x_2}{2}, \quad y = \frac{y_1 + y_2}{2}$$

- A két pont távolságára vonatkozó összefüggés hasznos ugyan, de úgy tapasztaltam, hogy sokkal kisebb az esély a hibára, ha előbb a P_1 -ből a P_2 pontba mutató vektor koordinátáit számoljuk ki, majd ennek a vektornak a hosszát.
- A felezőpont képletét, ahogyan a következő oldalon található súlypontét is sokkal egyszerűbb úgy megjegyezni, hogy a megfelelő koordinátákat átlagolnunk kell.

Háromszög súlypontja

$$x_s = \frac{x_1 + x_2 + x_3}{3}$$

$$y_s = \frac{y_1 + y_2 + y_3}{3}$$

EGYENES EGYENLETEI

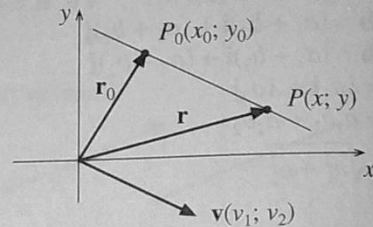
Adott ponton átmenő adott irányvektorú egyenes egyenlete

$$\mathbf{r} = \mathbf{r}_0 + t\mathbf{v}$$

$$x = x_0 + tv_1$$

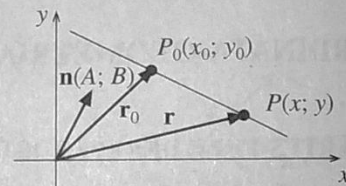
$$y = y_0 + tv_2$$

$$v_2x - v_1y = v_2x_0 - v_1y_0$$

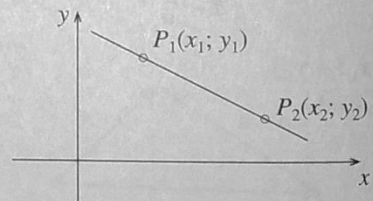
Adott ponton átmenő adott normálvektorú egyenes egyenlete

$$Ax + By = Ax_0 + By_0$$

Két adott ponton átmenő egyenes egyenlete

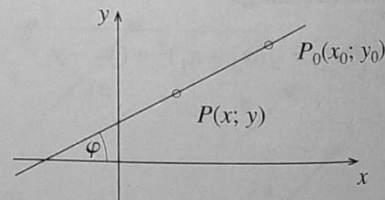
$$(x_2 - x_1)(y - y_1) = (y_2 - y_1)(x - x_1)$$

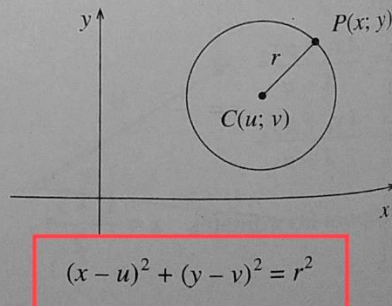
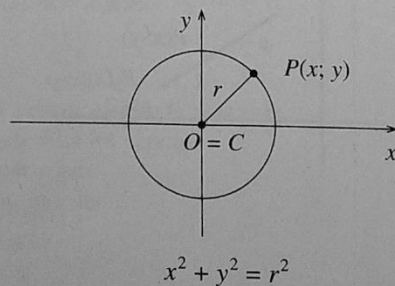
Adott ponton átmenő, adott iránytangensű egyenes egyenlete

$$\tan \varphi = m$$

$$y - y_0 = m(x - x_0)$$

KÖR EGYENLETE

- Több módszerünk van egy egyenes egyenletének meghatározására, de ezek közül a legegyszerűbben talán a normálvektoros használható. Érdekes ismernünk még az irányvektoros és a két ponton áthaladó képletét is, de ahol lehet, próbáljuk meg elkerülni a használatukat.
- A kör egyenletét pedig az oldal alján találhatjuk.

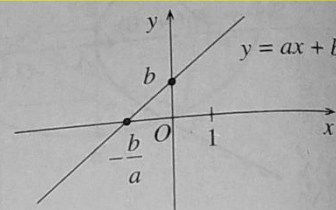
NEVEZETES FÜGGVÉNYEK

ELSŐFOKÚ FÜGGVÉNY

$$\mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}, \quad x \mapsto ax + b; \quad a, b \in \mathbf{R}, \quad a \neq 0$$

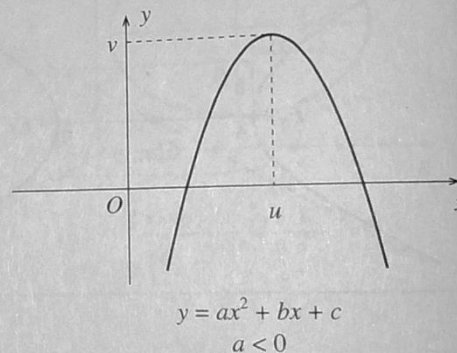
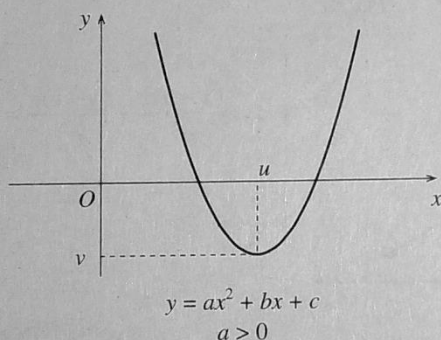
$$y = ax + b$$

Az elsőfokú függvény grafikonja egyenes.

MÁSODFOKÚ FÜGGVÉNY

$$\mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}, \quad x \mapsto ax^2 + bx + c; \quad a, b, c \in \mathbf{R}, \quad a \neq 0$$

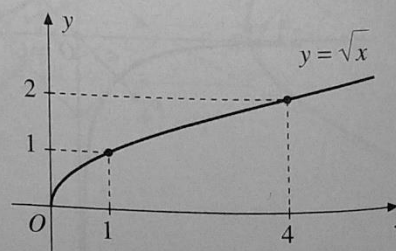

A másodfokú függvény grafikonja parabola.

A parabola tengelypontjának u és v koordinátáit megkapjuk, ha elvégezzük az $ax^2 + bx + c = a(x - u)^2 + v$ átalakítást.

NÉGYZETGYÖKFÜGGVÉNY

$$\mathbf{R}_0^+ \rightarrow \mathbf{R}, \quad x \mapsto \sqrt{x}$$

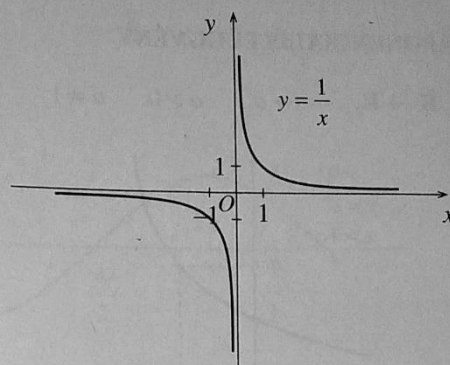

- A függvények közül az elsőfokú- vagyis a lineáris, valamint az abszolútérték függvény grafikonját érdemes ismernünk. Az ezekre építő feladatokat nagy valószínűséggel algebrai, azaz sima számolós úton is meg tudjuk majd oldani, de olykor megkönnyítheti a megoldást.
- A másodfokú függvény képe viszont szinte biztosan szerepel majd valamilyen formában az érettségin, így az alakjáról és a mozgásáról mindenképpen tudnunk érdemes.

AZ $\frac{1}{x}$ FÜGGVÉNY

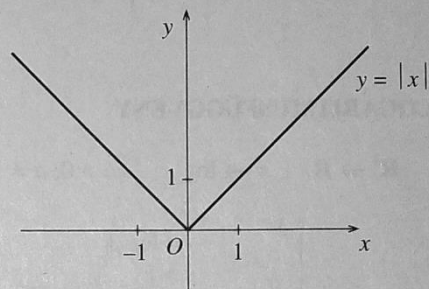
$$(\mathbf{R} \setminus \{0\}) \rightarrow \mathbf{R}, \quad x \mapsto \frac{1}{x}$$

Az $\frac{1}{x}$ függvény grafikonja hiperbola.

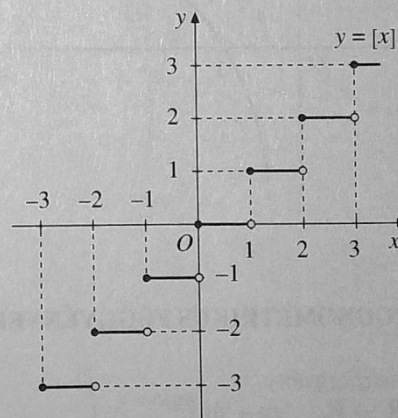
ABSZOLÚTÉRTÉK-FÜGGVÉNY

$$\mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}, \quad x \mapsto |x|$$

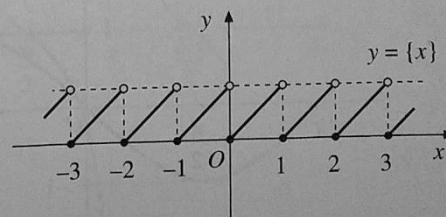
EGÉSZRÉSZFÜGGVÉNY

$$\mathbf{R} \rightarrow \mathbf{Z}, \quad x \mapsto [x]$$

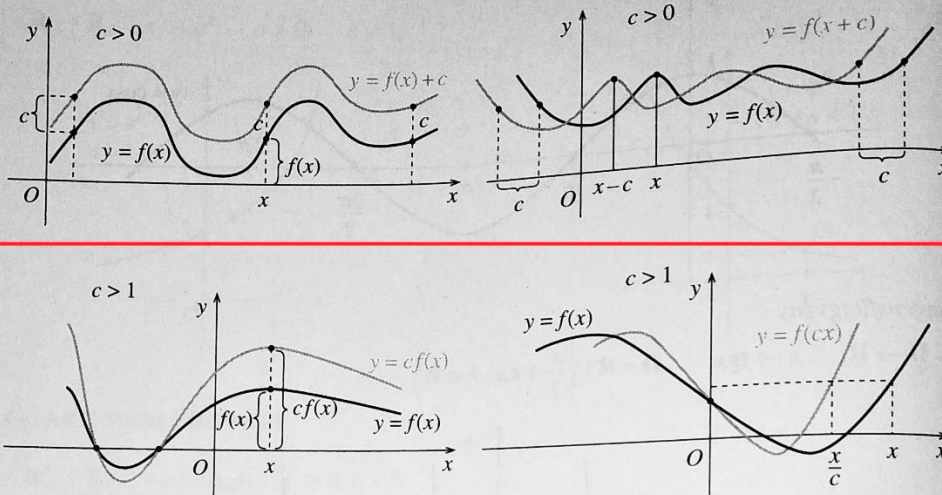

TÖRTRÉSZFÜGGVÉNY

$$\mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}, \quad x \mapsto \{x\}$$

FÜGGVÉNYTRANSZFORMÁCIÓ

FÜGGVÉNYEK HATÁRÉRTÉKE

Határérték számítási szabályok

$$\lim_{x \rightarrow x_0} c = c \quad c \in \mathbb{R}$$

$$\lim_{x \rightarrow x_0} [c \cdot f(x)] = c \lim_{x \rightarrow x_0} f(x)$$

Ha $\lim_{x \rightarrow x_0} f(x)$ és $\lim_{x \rightarrow x_0} g(x)$ létezik és véges, akkor

$$\lim_{x \rightarrow x_0} [f(x) \pm g(x)] = \lim_{x \rightarrow x_0} f(x) \pm \lim_{x \rightarrow x_0} g(x)$$

$$\lim_{x \rightarrow x_0} [f(x) \cdot g(x)] = \lim_{x \rightarrow x_0} f(x) \cdot \lim_{x \rightarrow x_0} g(x)$$

$$\lim_{x \rightarrow x_0} \left[\frac{f(x)}{g(x)} \right] = \frac{\lim_{x \rightarrow x_0} f(x)}{\lim_{x \rightarrow x_0} g(x)}, \text{ ha } \lim_{x \rightarrow x_0} g(x) \neq 0$$

DERIVÁLT (DIFFERENCIÁLHÁNYADOS), DERIVÁLTFÜGGVÉNY

AZ $x \mapsto f(x)$ FÜGGVÉNY DERIVÁLTJA AZ x_0 PONTBAN

$$f'(x_0) = \lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f(x) - f(x_0)}{x - x_0}$$

- Bár négy féle függvénytranszformációt különböztetünk meg, de a leggyakrabban az első kettő fog majd megjelenni.
- Két dolgot jegyezzünk meg velük kapcsolatban: a lineáris függvényeket leszámítva, bármilyen függvény esetén ugyanúgy viselkednek. Vagyis ha a műveleten belül van a számom, akkor az ellentettjével vízszintes irányban, ha pedig a műveleten kívül, akkor függőleges irányban mozdul el a függvényem összes pontja
- $(x + a)^2$ esetén $-a$ -val tolódik vízszintesen
- $x^2 + b$ esetén pedig $+b$ -vel függőlegesen

NEVEZETES VALÓSZÍNŰSÉG-ELOSZLÁSOK

Diszkrét valószínűség-eloszlások

Egyenletes eloszlás

ξ értékei: $x_1, x_2, \dots, x_n$

$$P(\xi = x_i) = \frac{1}{n} \quad i = 1, 2, \dots, n$$

$$M(\xi) = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_n}{n}$$

$$D(\xi) = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n x_i^2}{n} - \frac{\left(\sum_{i=1}^n x_i\right)^2}{n^2}}$$

Hipergeometrikus eloszlás

ξ értékei: $0, 1, 2, \dots, n$

$$P(\xi = k) = \frac{\binom{K}{k} \binom{N-K}{n-k}}{\binom{N}{n}},$$

ahol $K < N$ adott természetes számok

$$M(\xi) = n \cdot \frac{K}{N}$$

$$D(\xi) = \sqrt{n \cdot \frac{K}{N} \cdot \frac{N-K}{N} \cdot \frac{N-n}{N-1}}$$

Poisson-eloszlás

ξ értékei: $0, 1, 2, \dots, n, \dots$

$$P(\xi = k) = \frac{\lambda^k}{k!} e^{-\lambda},$$

ahol λ egy adott pozitív szám, az eloszlás paramétere

$$M(\xi) = \lambda$$

$$D(\xi) = \sqrt{\lambda}$$

Binomiális eloszlás

ξ értékei: $0, 1, 2, \dots, n$

$$P(\xi = k) = \binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k},$$

ahol p tetszőleges 0 és 1 közötti szám.

$$M(\xi) = np$$

$$D(\xi) = \sqrt{np(1-p)}$$

Geometriai eloszlás

ξ értékei: $1, 2, \dots, n, \dots$

$$P(\xi = k) = p \cdot q^{k-1},$$

ahol $p = 1 - q$ és $0 < p < 1$

$$M(\xi) = \frac{1}{p}$$

$$D(\xi) = \sqrt{\frac{q}{p^2}} = \sqrt{\frac{1-p}{p^2}}$$

→ Ezt a két képletet valószínűségi számítás feladatoknál használhatjuk fel, de a legtöbb esetben a kedvező/összes összefüggésből, vagy egyéb logikus következtetésből is adódni szokott ugyanaz a megoldás, így nem kiküszöbölhető az alkalmazása.

STATISZTIKAI JELLEMZŐK

HELYZETMÉRTÉKEK

Módusz vagy leggyakoribb mérték. Minden adatfajtánál értelmezhető. Ha több egyenlő gyakoriságú van, akkor a leggyakoribb adatok halmazát lehet megadni.

Medián vagy középső adat, csak rendezhető adatoknál értelmezhető. Páratlan számú adat esetén a sorba rendezett adatok között az, amelyik előtt és után ugyanannyi adat áll. Páros számú adat esetén pedig a két középső elem számtani közepe.

Átlag vagy számtani közép, csak számszerű adatoknál értelmes, definíciója

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n}.$$

SZÓRÓDÁSI MÉRTÉKEK

Terjedelem: a legnagyobb és a legkisebb adat különbsége.

Átlagos abszolút eltérés egy adott a számtól:

$$A(a) = \frac{|x_1 - a| + |x_2 - a| + \dots + |x_n - a|}{n}.$$

Átlagos négyzetes eltérés egy a számtól:

$$N(a) = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - a)^2}{n}.$$

Empirikus szórás a számtani közép-től való átlagos négyzetes eltérés négyzetgyöke:

$$\sigma_n = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n}} = \sqrt{N(\bar{x})}.$$

→ Ezen az oldalon találhatjuk a legfontosabb statisztikai fogalmakat. Ezek általában 1-2 pontot érnek, de könnyen meghatározhatók, így mindenképpen sajátítsuk el a használatukat. A szórásat nehezebb kiszámolni, így ennek a kiszámítását többet érdemes gyakorolnunk a számológépünkkel.

GRÁF

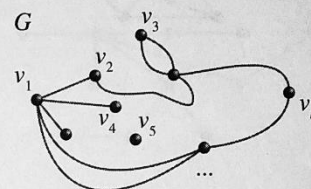
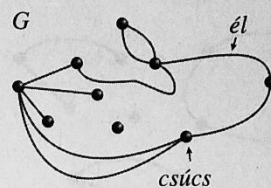
GRÁF. Gráfnak (G) nevezzük pontok (V) és élek (E) azon halmazát, ahol az élek pontokat kötnek össze.

A V halmaz elemeit, azaz a pontokat, a **GRÁF CSÚCSAINAK** is nevezzük, $V(G) = \{v_1; v_2; v_3; v_4; v_5; \dots v_n\}$.

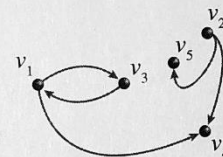
Az E halmaz elemeit a **GRÁF ÉLEINEK** nevezzük.

$$E(G) = \{e_1 = (v_1, v_2); e_2 = (v_1, v_4); e_3 = \dots e_k = (v_{n-1}, v_n)\}.$$

$$(E \subseteq V \times V)$$

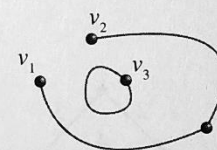

IRÁNYÍTOTT GRÁF. Irányított gráfok esetében szerepe van a csúcsok sorrendjének, azaz különbözik az $e_1 = (v_1, v_3)$ és az $e_2 = (v_3, v_1)$ él, az is lehet, hogy az egyik létezik csak.

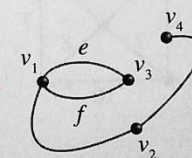
IRÁNYÍTATLAN GRÁFOK esetében nincs szerepe az élek sorrendjének, a (v_1, v_3) és a (v_3, v_1) ugyanazt az e élt jelenti.

HUOKÉL. Egy e élt hurokélnek nevezzük, ha az él két végpontja (csúcsa) megegyezik, például az $e = (v_3, v_3)$ hurokél.

TÖBBSZÖRÖS ÉL. Az e, f éleket többszörös éleknek (párhuzamos éleknek) nevezzük, ha ugyanazok a végpontjaik.

FOKSZÁM. Egy gráf valamely csúcsának a fokszáma az adott csúcsból kiinduló élek száma.

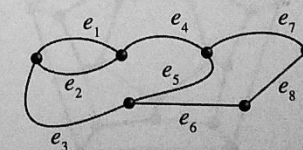

SÉTA. Csatlakozó élek sorozata.

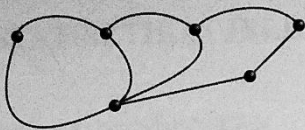
VONAL. Csatlakozó élek olyan sorozata, amelyben az élek nem ismétlődnek.

ÚT. Csatlakozó élek olyan sorozata, amelyben a csúcsok nem ismétlődnek (ekkor az élek között sem lehet ismétlődés) (például e_1, e_4, e_5, e_6).

KÖR. Csatlakozó élek olyan sorozata, amelynek kezdő és végpontja megegyezik, és benne minden pont és minden él csak egyszer szerepel (például e_1, e_4, e_5, e_3).

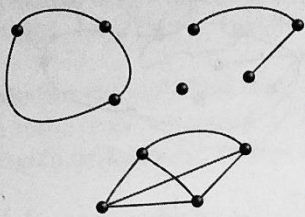

→ Az utolsó témakör a gráfelmélet. Itt a foksám definícióját valamint a következő oldalon található két összefüggést szükséges tudnunk.

EGYSZERŰ GRÁF. Azokat a gráfokat, melyekben nincs hurok-él és nincsenek többszörös élek, egyszerű gráfoknak nevezzük.

ÖSSZEFÜGGŐ GRÁF. A gráf összefüggő, ha bármely pontjából bármely pontjába eljuthatunk valamilyen úton.

KOMPONENSEK. Ha egy gráf nem összefüggő, akkor a maximális összefüggő részeit komponenseknek nevezzük. A komponensek a gráf „lehető legbővebb” összefüggő részgráfjai.

FOKSZÁMTÉTEL. Bármely véges gráfban a pontok fokszámának az összege az élek számának kétszerese (azaz páros szám).

Következmény: Bármely véges gráfban a páratlan fokú pontok száma páros.

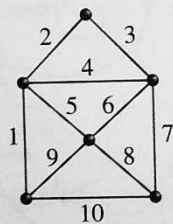
TELJES GRÁF. A teljes gráf olyan egyszerű gráf, melynek minden pontja minden ponttal össze van kötve.

Az n pontú teljes gráf éleinek a száma $\frac{n \cdot (n - 1)}{2}$.

IZOLÁLT CSÚCS. Egy v csúcs izolált, ha v fokszáma nulla.

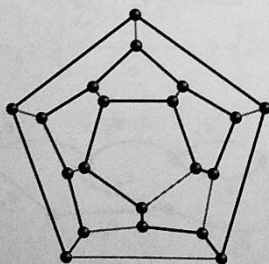
D-REGULÁRIS GRÁF. Egy gráfot d -regulárisnak nevezzük, ha minden csúcsának fokszáma d .

REGULÁRIS GRÁF. Egy gráfot regulárisnak nevezzük, ha valamilyen d -re reguláris.

EULER-VONAL. Egy olyan vonalat, mely a gráf minden élet pontosan egyszer tartalmazza, Euler-vonalnak nevezzük. Ha a vonal zárt, akkor **ZÁRT EULER-VONALNAK** nevezzük.

Legyen G egy izolált pont nélküli gráf. Ekkor G -ben pontosan akkor van zárt Euler-vonal, ha összefüggő, és minden foka páros, G -ben pontosan akkor van Euler-vonal, ha összefüggő, és legfeljebb két darab páratlan fokú csúcsa van.

HAMILTON-ÚT, HAMILTON-KÖR. Ha egy gráfban egy út minden csúcson átmegy, akkor azt Hamilton-útnak nevezzük. Ha egy gráfban egy kör minden csúcson átmegy, akkor Hamilton-körnek nevezzük.

Ezek lennének tehát azok a dolgok, amiket kiemelnék a sárga négyjegyűben. Természetesen előfordulhat még 1-2 olyan képlet, amit felhasználhatnánk, viszont ezek vagy nem szerepelnek benne, vagy pedig sokkal összetettebben jelennek meg.